

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1902. Andra Kammaren. N:o 13.

Tisdagen den 18 februari.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande februari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkareintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare för Borås stad, fabriksidkaren och riddaren herr Alfred Sandvall, sedan omkring 14 dagar lidit af influensa och att han antagligen ej kan deltaga i kammarens förhandlingar under innevarande vecka, varder härmed intygadt.

Borås den 17 februari 1902.

Carl Andréen,
Stadsläkare.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af statsbidrag för ny reglering af viss del af Åmål i följd af den staden år 1901 öfvergångna brand.

§ 4.

Föredrogs de å kammarens bord hvilande motioner och hänvisades dervid:

herrar *J. J. Byströms* och *L. G. Broomés* i Bårslöf motion, n:o 158, till kammarens tillfälliga utskott n:o 2; herr *J. G. Peterssons* i Södertelge motion, n:o 159, till kammarens tillfälliga utskott n:o 1; och friherre *F. C. K. Barnekows* motion, n:o 160, till bevillningsutskottet.

Andra Kammarens Prot. 1902. N:o 13.

1

§ 5.

Riksdagens revisorers härefter föredragna berättelse om den år 1901 af dem verkställda granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1900 hänvisades till statsutskottet.

§ 6.

Vidare föredrogos hvart för sig, men blefvo å nyo bordlagda konstitutionsutskottets utlåtande n:o 1, statsutskottets utlåtande n:is 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 och 24, bevillningsutskottets betänkande n:o 4, lagutskottets utlåtande n:is 7 och 8 samt Riksdagens kanslideputerades memorial n:o 2.

§ 7.

Herr *E. A. Lindblad* aflemnade en motion, n:o 161, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående en inkomstskatt för år 1903.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>J. W. Lundin</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 19 febr.
» <i>E. G. H. Åkerlund</i>	» 4 » » » 19 »
» <i>O. H. Svensson</i> i Saläng	» 8 » » » 22 »
» <i>J. Johanson</i> i Valared	» 5 » » » 18 »
» <i>A. Cervin</i>	» 7 » » » 19 »
» <i>A. E. Lindvall</i>	» 10 » » » 19 »
» <i>A. F. Broström</i>	» 4 » » » 19 »

och herr *I. V. C. Larsson* i Halmstad under den 19 februari.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes lagutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 11 kap. 15 § och 18 kap. 15 § strafflagen.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,44 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.

Onsdagen den 19 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 innevarande februari.

§ 2.

Herr talmannen tillkännagaf, att herr *J. W. Spånberg* anmält, att han denna dag åter inställt sig vid riksdagen.

§ 3.

Herr statsrådet m. m. *K. S. Husberg* öfverlemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående försäljning af en Skånska husarregementets musikkassa tillhörig fastighet i Helsingborg;

angående pension å allmänna indragningsstaten för förre regementskommissarien C. J. G. Müntzings enka Maria Sofia Müntzing, född Karlsson; samt

angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre arbetaren vid Karlsborgs fästning Gustaf Nilsson Dufva.

De kongl. propositionerna bordlades.

§ 4.

Herr *N. Nilsson* i Skärhus aflemnade följande motioner:

n:o 162, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 16 och 75 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862; och

n:o 163, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 12 och 41 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

Dessa motioner hänvisades till lagutskottet.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet herr *E. A. Lindblads* på kammarens bord hvilande motion, n:o 161.

§ 6.

Lagutskottets härefter föredragna utlåtande n:o 9 blef på begäran åter bordlagdt.

§ 7.

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.*

Till afgörande förelåg lagutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande revision af lagen angående skydd mot yrkesfara den 10 maj 1889 m. m.

I berörda, inom Andra Kammaren af herr *David Bergström* afgifna motion, n:o 12, hade föreslagits, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t måtte låta företaga en revision af lagen angående skydd mot yrkesfara, jemte dermed sammanhängande författningar och bestämmelser, samt derefter för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill revisionen gifver anledning.

Utskottet hemställde emellertid, att förevarande motion icke må af Riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

af herr *Zetterstrand*, som ansett en del af de utaf motionären påpekade förhållanden vara af beskaffenhet att påkalla ändring i lagen angående skydd mot yrkesfara samt för den skull hemställt om aflåtande af skrifvelse i motionens syfte; samt

af herr *Wiklund*, hvilken ansett, att utskottet i anledning af motionen bort tillstyrka skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till ändring af förevarande lag i syfte, dels att bestämmelserna angående omfånget för lagens tillämpning måtte närmare preciseras, och dels att skärpta föreskrifter måtte meddelas, ledande dertill, att lagen kunde kraftigare och utan onödig tidsutdrägt tillämpas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr *David Bergström*, som anförde: Herr talman! När i början af riksdagen en mycket ärad ledamot af denna kammare kom till mig och sade, att han med synnerligt intresse hade genomläst denna min motion, och sedan tillade, att hela lagutskottet säkerligen skulle komma att gå med på det i motionen framställda yrkandet, icke vågade jag då hysa samma förtröstan som han till lagutskottets blifvande behandling af det oförnekligt viktiga ämnet; men icke heller kunde jag tro, att den ärade ledamoten till sist skulle komma

att stå hardt när ensam gent emot ett i öfrigt enigt, afstyrkande lagutskott. Jag hade verkligen vågat tro, att icke så få utskottsledamöter från både Första och Andra Kammaren skulle taga hänsyn, icke till mina ord, men till de erfarenheter och uttalanden, som under årens lopp gjorts af de verkligt sakkunniga på detta område, af våra yrkesinspektörer. Jag hade vågat tro, att hvad dessa insigtsfulla och praktiskt förfarna män hade ifrågasatt och föreslagit, skulle anses förtjant att blifva föremål för en ingående, allsidig och fullt saklig granskning i stället för att såsom nu redan på förhand affärdas af lagutskottet i några visserligen väl formade, men på det hela taget mycket innehållstomma satser och vändningar.

Ser jag t. ex. på den första punkten, i hvilken jag har ifrågasatt en omarbetning af yrkesfarelagens bestämmelser, frågan om lagens omfång, så förefaller det mig rent af, som om utskottet icke ens haft klart för sig, hvad frågan verkligen gäller. Lagutskottet säger, att det skulle möta nästan öfverstigligen svårigheter att redigera bestämmelser, hvarigenom man skulle kunna ordentligt särskilja från hvarandra de skiftande industriella verksamhetsgrenarna. Jag åtminstone känner ej till några svårigheter af det slaget. Men väl, mine herrar, har det visat sig svårigheter för våra yrkesinspektörer att i en mängd enskilda fall kunna afgöra, huruvida en rörelse eller handtering skall betraktas såsom drifven i så stor omfattning eller under sådana vilkor i öfrigt, att den skäligen må anses såsom fabriksdrift och följaktligen falla under lagen angående skydd mot yrkesfara. Och denna fråga har nu blifvit yttermera brännande, sedan den nya skyddslagstiftningen med afseende på minderårigas och kvinnors användande i industriella yrken skall tillämpas. Det är i en mängd fall icke så lätt för våra yrkesinspektörer att afgöra å ena sidan, huruvida en rörelse eller handtering skall anses falla under minderårighetslagen af 1900 och under lagen angående skydd mot yrkesfara, eller om de å andra sidan skola i fråga om denna handtering tillämpa den gamla minderårighetsförordningen af 1881; och jag vet, att denna fråga för närvarande bereder våra yrkesinspektörer och vederbörande i kommerskollegium ganska mycket hufvudbry.

Det är, som herrarne finna, viktiga praktiska frågor detta, hvilka sannerligen icke lösas eller kunna affärdas genom sådana allmänna uttalanden, som här förekomma i utskottets betänkande, utan verkligen kräfva moget, noggrant och sakkunnigt öfvervägande för att vinna sin lösning. På den vägen borde man dock kunna utfinna regler, som äro fullt tillämpliga, och sålunda befria yrkesinspektörerna från att låta sig bestämmas af rent tillfälliga bestämningsgrunder.

Lika litet tyckes mig lagutskottet stå på verklighetens fasta grund, då det uttalar sig om gränserna för å ena sidan lagen angående skydd mot yrkesfara och å andra sidan den nyligen af Riks-

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

Om revision
af lagen ang-
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)

dagen antagna lagen om ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete. Utskottet säger, att någon fullständig öfverensstämmelse med afseende på omfånget af dessa lagar icke torde med fog kunna påyrkas. Utskottet säger vidare, att »de synpunkter, som för ett näringsyrkes inordnande under den ena eller andra lagen tillerkänts afgörande betydelse, varit och bort vara helt olika».

För min del har jag icke påyrkat någon *fullständig* öfverensstämmelse mellan dessa lagar i dessa stycken, jag har endast talat om *nödig* öfverensstämmelse. Och så vidt jag har mig bekant, har det icke gjorts gällande några principiellt olika synpunkter vid upp-linieringen af gränserna för dessa lagar. Men väl visar det sig, att, när Riksdagen skref lagen om ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete, uppfattningen då hade mognat, så att man tog med en hel del industrier och näringar, som icke voro medtagna i den äldre lagen. Utskottet säger, att »motionären har icke påvisat något fall, då nu förevarande lag borde göras tillämplig å någon i densamma utesluten, men i den nya lagen upptagen näringsgren». Men jag torde icke behöfva upplysa lagutskottet derom, att af de näringsgrenar, som blifvit medtagna i den senast antagna lagen, är det en hel mängd, som också voro å bane, då lagen angående skydd mot yrkesfara skrefs, men hvilka då uteslötos. Och då synes det mig, att det finnes många skäl, som tala för att man tager i öfvervägande, huruvida icke dessa näringar, för hvilka ersättningspligt nu är stadgad, också böra blifva skyddspligtiga.

Öfvergår jag härefter till en annan hufvudpunkt i min motion, nemligen frågan om huru gällande lag efterlefves, så har utskottet visserligen i detta afseende gjort det erkännandet, att de i motionen meddelade utdragen af yrkesinspektörernas berättelser gifva vid hand, att tillämpningen af lagen ofta försvåras och fördröjes genom yrkesidkarnes tredska.

Detta erkänner utskottet, men derutöfver intet. Jag har i min motion åberopat åtskilliga uttalanden af yrkesinspektörerna, och ett par af dem hafva framhållit, huru man enligt deras mening skulle kunna råda bot gent emot en bristande laglydnad, hvilka sätt att öka lagens effektivitet dock af utskottet förkastats. För min del har jag icke sagt, att just de af dessa yrkesinspektörer föreslagna sätten att motverka yrkesidkarnes tredska äro de, som lagstifningen bör antaga, men, säger då utskottet, någon annan utväg har icke blifvit påvisad. Detta skall väl vara en förebräelse mot motionären. Hade jag emellertid haft denna utväg klar och färdig, icke hade jag då föreslagit en skrifvelse till Kongl. Maj:t, utan jag hade då framlagt ett fullständigt utarbetadt lagförslag till utskottets och Riksdagens bepröfvande.

Det förhåller sig väl emellertid så, att det är de många påvisade sorgliga fallen, som till sist skola framtvunga, att något göres i detta afseende, och utöfver hvad jag härutinnan i min motion anfört, skall jag tillåta mig att peka på några dylika fall.

Med afseende å den från yrkesidkarnes sida ofta förekommande tredskan, när de skola ställa sig lagens bud och yrkesinspektörernas derpå grundade anvisningar till efterrättelse, skall jag nu anföra ett fall från ett af våra yrkesinspektörsdistrikt, för hvilket fall vederbörande yrkesinspektör i sin berättelse för år 1896 redogjort. Han säger: »En person, egare till större qvarn och sågverk, vägrade trots upprepade anmaningar att lemna sådant bevis, som enligt 8 § i nådiga instruktionen för yrkesinspektörerna åligger mig att infordra deröfver, att jag tillstält qvarnegaren skriftligt meddelande om vissa anordningar till förekommande af yrkesfara i nämnda inrättningar. Icke ens då qvarnegaren genom polismyndigheten affordrades detta bevis, kunde han förmås lemna sådant; de anvisade skyddsanordningarna blefvo ej heller inom förelagd tid utförda. Efter hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande gjord anmälan om dessa förhållanden ålades qvarnegaren att vid 25 kronors vite inom förelagd tid till Kongl. Maj:ts befallningshafvande inkomma med förklaring öfver sitt tredskande. Förklaringen uteblef, men qvarnegarens hustru erbjöd sig i skrifvelse till Kongl. Maj:ts befallningshafvande att inom uppgifven tid låta utföra skyddsanordningarna, hvarefter Kongl. Maj:ts befallningshafvande uppdrog åt kronolänsmannen i orten att omedelbart efter utgången af denna tid verkställa undersökning, huruvida de ifrågavarande anordningarna blifvit vidtagna eller ej. Från kronolänsmannen, som vid denna undersökning biträdts af en byggmästare såsom sakkunnig, inkom sedan rapport, att samtliga skyddsanordningar blifvit behörigen utförda.»

Mina herrar! Här fans i detta fall en förständig hustru, som stälde saken till rätta, eller också fick hon nödtvungen gå till Canossa i stället för arbetsgifvaren, men, mina herrar, hvilka verkningar skall man väl vänta, att dylik bristande laglydnad från stora yrkesidkares sida skall utöfva i de vida kretsar, der de borde stå såsom ett värdigt föredöme.

Såsom herrarne veta, äro yrkesidkare i de näringar och yrken, som falla under lagen angående skydd mot yrkesfara, skyldige att, när ett olycksfall under arbete inträffar, som leder till dödlig utgång eller hvarigenom en arbetare under längre tid blir oförmögen till arbete, vederbörligen anmäla detta.

Jag skall anföra ett exempel, likaledes hemtadt från en yrkesinspektörs berättelse, huru det stundom brukar tillgå med fullgörandet af denna skyldighet.

Uti sin berättelse för år 1900 förmäler yrkesinspektören: »Genom sprängskott i ett stenhuggeri blef en arbetare dödad och en annan svårt sårad. Om detta olycksfall, som inträffade under högsommaren, erhöll jag först i november månad på enskild väg underrättelse. Det bolag, som eger stenhuggeriet, erinrades då skriftligen genom kronolänsmannen i orten om skyldigheten att hos vederbörande anmäla olycksfallet. Enär bolaget detta oakadt underlät att fullgöra anmälningen, angaf jag detsamma till åtal

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

med den påföljd, att, sedan bolaget äfven underlåtit att svara vid första rättegångstillfället, detsamma slutligen dömdes att för underlåten anmälan böta tillsammans 10 kronor. Då bolaget ändock ej kunnat förmås att aflemna dylik anmälan, saknar jag fortfarande kännedom om huru dessa båda olycksfall timat.»

Jeg ber herrarne särskildt lägga märke till sista punkten, ty det är icke något ovanligt, att arbetsgifvare, — bolag eller enskilde —, som genom dom blifvit fällda till böter för försummad anmälan, icke heller derefter ställa sig sådan anmälningsskyldighet till efterrättelse. Det finnes arbetsgifvare, som anse, att de genom böters erläggande befrias från vidare anmälningsskyldighet, och det finnes exempel derpå, att en magistrat i Sveriges rike gillat en dylik uppfattning.

I yrkesinspektörernas berättelse för år 1900 omförmäles, att inom ett enda distrikt, just det der det nu anförda fallet inträffade, var det under årets lopp icke mindre än 34 arbetsgifvare, som genom dom måste erinras om sin anmälningsskyldighet och fäldes till böter, därför att de försummat densamma, och utaf dessa 34 var det icke mindre än 20, som omöjligen på något sätt kunde förmås till fullgörande af denna sin anmälningsskyldighet.

Jag vill anföra ännu ett exempel, därför att det visar, hurusom det kan inträffa, att ordningsmakten företager sig att rent af hålla dylika tredskande arbetsgifvare om ryggen. Jag vill förbereda herrarne på att det är ett ganska ruskigt fall, som jag kommer att relatera, så ruskigt, att de herrar, som äro bekajade med klena nerver, böra stålsätta dem litet grand i förväg.

Detta fall — det inträffade i ett af smålandslänen — refereras i yrkesinspektörernas berättelser för år 1899 sålunda: »En ångsåg hade af tvenne bondsöner blifvit tillfälligt uppsatt för afverkning af en skogspark. En cirkelsågbänk hade uppstälts på blotta marken och en grop blifvit gräfd i jorden under sågklingan, uti hvilken grop sågspånen skulle nedfalla. En minderårig idiot, som förut varit intagen på socknens fattiggård, anställdes vid sågen med sysselsättning att nere i gropen undanskaffa sågspånen. Då ynglingen, nedkommen i gropen, reste sig upp, klöf sågklingan hufvudet på honom, hvarvid han ögonblickligen afled. Orsaken till olyckan — tillägger yrkesinspektören — var här tydligen felaktig arbetsledning i förening med stor vårdslöshet hos yrkesidkarne. Anmälan om detta olycksfall har icke skett, oaktadt min erinran derom gjorts, och kronolänsmannen i orten har icke, trots upprepade påminnelser och hot om anmälan hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande af hans tredska, kunnat förmås att till mig aflemna polisrapport angående detta olycksfall.»

Ja, mina herrar, det är ju upprörande, att man på dylikt sätt kan behandla menniskor, som icke äro vid sina sinnens fulla bruk, Men det är icke allenast sådana, som äro utsatta för omensklig behandling. Det är också fallet med personer, som äro i full be-

sittning af sina själsförmögenheter och som sannerligen borde resa sig emot en sådan behandling.

Jag skall nu anföra ett enda sista exempel till herrarnes öfvervägande. Det är också hemtadt från ett sågverk, men från ett större sågverk. Redogörelsen härför är lemnad uti en yrkesinspektörs berättelse för år 1897. De af herrarne, som sett ett sågverk, och det hafva väl de flesta, uppfatta nog af framställningen, att vid detta sågverk allt icke varit såsom det bort vara.

Yrkesinspektörens redogörelse lyder sålunda:

»Huru oförsvärligt man stundom utsätter en arbetare för uppenbar lifsfara, visade anordningarna i ett större sågverk. Den arbetare, som det ålåg att medelst en skottkärra föra sågspånen ur sågverket, måste i nedböjd ställning först draga denna kärra under en oskyddad axelledning och derefter, fortfarande dragande kärran, stiga genom en med stor hastighet gående oskyddad dragrem till en sågram. Öfver den vid marken gående parten af denna rem ställdes nu kärran med hjulet på ena sidan och kärrans båda ben på andra sidan om remmen. För att ilasta den på denna farliga plats stående kärran, kröp arbetaren igenom ytterligare en oskyddad sågramsrem bort och fram för hvarje skyffel sågspån han hemtade från den längst in i sågverket uppställda sågramen och lastade i kärran — 6 ramar finnas derstädes. Sedan återstod det farligaste arbetet, nemligen att i nedböjd ställning skjuta den lastade kärran framför sig och samtidigt stiga igenom den först omnämnda remmen. Hade — säger till sist yrkesinspektören — denna sågspåns-transport fått fortfara, skulle det utan tvifvel endast varit en tidsfråga, när arbetaren blifvit dödad; hans lifsfarliga arbete kunde emellertid ersättas med en för ringa kostnad anordnad sågspånsledning.»

Då jag, mina herrar, anfört dessa exempel på bristande omtanke och omvårdnad gent emot arbetarne, på ovillighet och tredska, så har jag velat undvika, att exemplen under min hand skulle få någon vare sig starkare eller svagare färg, än de hafva uti yrkesinspektörernas berättelser, och det är därför som jag tillåtit mig att här ordagrant uppläsa desamma.

Jag har lika litet hvad angår de andra punkterna uti min motion som uti de två nu berörda blifvit öfvertygad af lagutskottets framställning. Det verkliga värdet af lagutskottets argumentation tror jag i sjelfva verket vara lika litet der som i de två afseenden, jag nu upptagit till närmare skärskådande. Men jag skall icke nu för tillfället gå in på dessa punkter. Endast ett par ord vill jag här tillägga.

Lagutskottet har varit nog vänligt — sedan det funnit, att hvad jag ifrågasatt icke i någon enda af de utaf mig upptagna punkterna vore förtjent af något afseende — lagutskottet, säger jag, har varit nog vänligt att sedermera sjelft tänka efter, huruvida det icke möjligen kunde finnas någon annan anledning att

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

taga i öfvervägande det viktiga spörsmål, som bragts å bane i min motion. Lagutskottet har sökt, men det har funnit intet, och det finner jag ganska naturligt med den uppfattning, som i denna fråga synes hafva gjort sig gällande inom lagutskottet.

Der är dock, mina herrar, t. ex. frågan om de hygieniska och sanitära förhållandena i åtskilliga utaf våra arbetslokaler, en fråga, beträffande hvilken en ganska betydande minoritet af denna kammare för fem år sedan uttalade sig för en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag till ändrade lagbestämmelser.

Der är — för att anföra endast ännu ett exempel — frågan om huru man skall inom de skyddspligtiga yrkena kunna förebygga den mängd af olycksfall, som inträffa — år 1899 var det icke mindre än 70 procent af samtliga redövisade olycksfall — vid transport af tunga föremål, vid lyftningar, genom försummad tillsyn af redskap och handverktyg etc.

Jag har för tillfället endast velat peka på dessa frågor, och jag skall nu sätta punkt för min vidräkning med lagutskottet, intill dess möjligen någon af lagutskottets ledamöter kommer att taga utskottets betänkande i försvar. Jag är emellertid, mina herrar, viss om, att om de medlemmar af utskottet, som nu dikterat dess betänkande, varit närvarande uti ett hem, när efter ett inträffadt olycksfall i arbetet familjeförsörjaren föres hem död eller döende eller förderfvad för all framtid — om de ärade ledamöterna af lagutskottet en gång hade varit närvarande vid ett sådant tillfälle uti ett sköfladt arbetarehem, då skulle de säkert sett på denna sak med andra ögon, än de gjort.

Det har blifvit mig sagdt, att man på något håll skulle hafva rest sig emot ett ord i min motion, ja, till och med ett ord uti klämman, nemligen ordet »revision». Ja, mina herrar, jag erkänner fullt villigt och gerna förtjensterna uti den nu gällande lagen angående skydd mot yrkesfara. Men detta hindrar mig icke att se och erkänna, att det är i åtskilliga punkter, som denna lag kan behöfva öfverses och förbättras. Jag är också fullt öfvertygad om — och det visar också lagutskottets betänkande — att denna synpunkt icke har i minsta mån varit bestämmande för lagutskottet, och det bör den ju icke heller kunnat vara. Ty som vi väl erinra oss, är detta ord »revision» alldeles icke nytt, när vi skriva till Kongl. Maj:t. För två år sedan togo flere motionärer i denna kammare, hela lagutskottet och till sist hela Riksdagen ordet i sin mun beträffande nya väglagen af år 1891 och begärde, att densamma skulle underkastas en revision genom Kongl. Maj:ts åtgärd.

Jag tror, mina herrar, fullt och visst, att de arbetsgifvare, som sitta i denna kammare och hvilkas arbetare och arbetsställen falla under lagen angående skydd mot yrkesfara, gerna vilja göra allt hvad på dem beror för att skydda sina arbetare till lif och

lemmar. Men det gifves tyvärr bevisligen arbetsgifvare af ett helt annat slag, arbetsgifvare, hvilka äro ovilliga att uti sina verk och inrättningar vidtaga nödiga skyddsåtgärder och hvilka visa uppenbar tredska, tredska rent af i oändlighet gent emot lagens bud och yrkesinspektörernas på dem grundade anvisningar. Jag frågar då: Kan det, mina herrar, vara någon tillfredsställelse för Andra Kammaren att gifva arbetsgifvare af den certen en vink, att ni kunna gerna fortsätta på er ohyggliga väg? Inom den grupp af kammaren, som jag tillhör, har man i en formlig programpunkt uttalat, att, i den mån detta af erfarenheten finnes påkalladt, nya verksamma åtgärder böra vidtagas till arbetares skyddande emot yrkesfara. Men jag är öfvertygad, att det också på andra håll inom kammaren finnes många, som vilja behjerta denna viktiga samhällsangelägenhet och som gerna vilja medverka till ett beslut, hvarigenom kammaren säger ifrån, att om regeringen skulle finna skäl att göra denna viktiga samhällsangelägenhet till föremål för en saklig pröfning, så befinner sig Kongl. Maj:t dervid i fullständig öfverensstämmelse åtminstone med denna kammares mening.

Herr talman! Jag yrkar afslag på utskottets betänkande och bifall till min motion.

Herr Andersson i Helgesta: Herr talman! Då jag inom lagutskottet bidragit till det slut, hvartill utskottet kommit, skall jag bedja att få anföra några af de skäl, hvarpå utskottets hemställan om afslag af motionen grundats.

Jag får upplysa motionären, att, då vi inom utskottet läste hans motion, de förhållanden, han deri framdragit, gjorde, att vi kände oss tilltalade af hans framställning. Utskottet har heller icke bestridt, att oegentligheter kunna förekomma, hvilket motionären ju också visat genom sina utdrag af yrkesinspektörernas berättelser.

Men å andra sidan måste man betänka, att denna lag är jemförelsevis ny eller åtminstone icke gammal. Tänken eder nu, mina herrar, en lag, som medgifver annan person att i en handtering, der jag vant mig att betrakta mig såsom husbonde, meddela föreskrifter. Dem har man kanske icke så lätt att underordna sig strax, och motstånd i början mot en sådan lag får man icke förundra sig öfver.

Att skyddsanordningar kunde i vissa fall vidtagas utan att så skett, är nog mycket sant. Men vi böra tänka på att de uppgifter från yrkesinspektörerna, motionären framlagt, datera sig från år 1897. Sedan dess hafva säkerligen många af de arbetsgifvare, emot hvilka anmärkningar framstälts, blifvit vana vid lagen och underordnat sig dess bestämmelser. Mycket, som år 1897 fans bristfälligt, kan således nu vara afhjelpat. Derför trodde vi också inom utskottet, att ju längre lagen får verka, desto bättre kommer

Om revision af lagen ang. skydd mot yrkesfara.
(Forts.)

Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)

den att efterleivas, och att sålunda de af motionären åsyftade lagändringarna skulle befinnas obehöfliga.

Hvad angår det, som motionären i de öfriga punkterna föreslår, vill jag hemställa till dem, som läst lagutskottets utlåtande — och det tror jag herrarne gjort alla — hvart det skulle bära, om hvad han der föreslagit blefve lag. Ingen maskin skulle då få tillverkas utan skyddsanordningar, som det då skulle åligga fabrikanten utföra. Icke skulle man heller få hafva hvilken dräkt man ville. Qvinna skulle icke få deltaga i arbetet i hvarliga yrken utan att vara iklädd särskild dräkt. Det må vara rätt, men nog är det besynnerligt att lagstifta om klädseln. Det tyckes väl ligga i hvarje industriidkares intresse och vara med hans fördel öfverensstämmande att i sådant afseende vidtagna skyddsåtgärder mot olycksfall.

Att nu vidare yrkesinspektörerna skulle få rätt att, der de finna fel begångna, sjelfva ådöma böter eller annan straffpåföljd, det tror jag icke skulle vara lämpligt, utan tvärtom farligt. Yrkesinspektören har ju rätt att vända sig till Konungens befallningshafvande, som förständigar vederbörande att åtlyda yrkesinspektörens föreskrifter. Men, som sagdt, att lägga den nu ifrågakomna makten i händerna på yrkesinspektörerna, det vill jag — med all aktning för dem i öfrigt — icke vara med om.

Lagutskottet har för sin del ansett, att industriidkarne efter införande af den nya lagen angående ersättning för olycksfall i arbete skulle finna det vara med sin fördel förenligt att vidtaga erforderliga skyddsanordningar för att slippa betala för olycksfall, som skulle kunna uppstå till följd af bristande sådana. Då nämnda lag icke varit i kraft längre, ha vi inom utskottet ansett det vara bäst att bida tiden och se till, huruvida icke de bestämmelser, som vi redan hafva i detta afseende, äro fullt tillräckliga. Skulle det emellertid visa sig, att så icke är fallet, skall — derom vill jag upplysa motionären — jag för min del — och jag vet, att flere härvidlag tänka som jag — icke motsätta mig en förändring sådan som den han här åsyftar.

På grund af hvad jag här nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till lagutskottets förevarande hemställan.

Herr *Sjöberg* instämde häruti.

Herr *Redelius*: Då äfven jag inom utskottet med min röst bidragit till det slut, hvartill utskottet kommit, ber jag att med några ord få angifva skälen dertill. I likhet med de öfriga ledamöterna inom utskottet kände äfven jag mig sympatiskt berörd af motionen och fann den behjertansvärd, men vid närmare granskning af de skäl, som motionären anfört till stöd för sitt förslag, måste vi göra den hemställan, som här föreligger.

Så när som i en enda punkt har utskottets skäl för afslag å motionen lemnats af motionären oemotsagda, och då jag icke hörde min kamrat vidröra den punkten, ber jag att närmare få ingå på densamma.

Om revision af lagen ang. skydd mot yrkesfara.
(Forts.)

Motionären nämnde några exempel på att den nu ifrågavarande lagen icke blifvit iakttagen. Ja, det är i hög grad ledsam, att vid ett par tillfällen afvikelser från lagens bestämmelser egt rum, men jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att ännu har icke någon lag tillkommit af hvad slag det vara må, högre eller lägre, allmännare eller mera speciel, som icke har blifvit öfverträdd, och hvilka historier skulle man icke kunna framdraga om brott mot den allra högsta lagen, sedelagen och rättfärdighetslagen, som kanske skulle verka mycket mera upprörande än till och med de exempel, som vi hörde motionären framdraga. Men icke har jag förnummit, att någon på grund af sådana öfverträdelser och missbruk har kommit till den slutsatsen, att man borde ändra lagen, som blifvit öfverträdd; det är ju endast att se till att lagen blir efterlefd. Hvad nu den ifrågavarande lagen beträffar, finnas medel att få den efterlefd; detta har motionären sjelf dragit försorg om att visa såväl lagutskottet som kammaren. I de exempel, som han anført, ådagaläggas, att det finnes medel att förmå en tredskande att rätta sig efter lagen. Till dess att det är visadt, att inga dylika medel finnas, må lagen stå kvar och fortfarande verka. Jag för min del tror, att den har verkat till gagn och att den framgent kommer att göra det, om den blott lemnas i orubbadt skick. Det är vidare icke endast beroende på arbetsgifvaren, om ett olycksfall inträffar. Detta kan ju äfven bero på olydnad, slarf och vårdslöshet hos dem, som skola utföra en gifven befallning. Denna omständighet torde man icke få förbise.

Jag tror således icke, att det blifvit andragna tillräckligt talande skäl för en revision af ifrågavarande lag.

Särskildt ber jag att få betona det skäl för afslag, som — derest jag rätt uppfattade — herr Folke Andersson omnämnde i slutet af sitt anförande. Han yttrade nemligen, att det icke lär gå an att, såsom motionären vill, öfverlåta åt inspektörerna att med verkan af laga kraft vunnet beslut påbjuda de eller de åtgärderna. Jag tror icke, att någon vill vara med om att lemna en sådan nära nog lagstiftande makt åt inspektörerna, af hvilka hvar och en skulle vara beroende och i hvilkas föreskrifter rättelse kunde vinnas endast genom beslutens öfverklagande. Nej, den grundsatsen är nog sundare, att, när en origtighet förefinnes, inspektören derom gör anmälan till en annan myndighet, som sedan dömer efter vederbörandes hörande. Det är ju också en regel för rättskipningen i vårt land, att ingen skall dömas ohörd och att ingen bör vara både angifvare och domare i en person och ännu mindre med detta förena den exekutiva myndigheten.

På nu anförda skäl yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

Herr Hammarström: Herr talman, mine herrar! Då förhållanden inträdt, som nödvändiggjort en speciallag, hvilken såsom den nu här ifrågavarande är afsedd att verka på ett område, der förut lagstiftning helt och hållet saknats, är det ju alldeles gifvet, att man icke i ett nu redan från början kunnat vara på det klara med, hvilka bestämmelser böra i denna lag intagas och hvilka der icke böra förekomma.

Då lagen angående skydd mot yrkesfara varit i kraft i snart 13 år — det fattas blott några veckor — så kan det ju enligt mitt förmenande vara på tiden att tänka efter, i hvilka delar den kan behöfva undergå någon förändring. För min del ställer jag mig ungefär midt emellan motionären och lagutskottet i detta fall. Jag tror icke, att det skulle vara klokt att gå så bröstganges till väga, som motionären föreslår, men å andra sidan är jag fullt öfvertygad derom, att lagen bör i åtskilliga fall, der den visat sig vara bristfällig, rättas efter de nya förhållanden, som inträdt under den tid, den blifvit tillämpad. Då man, som sagdt, under i det närmaste 13 års tid haft tillfälle att gifva akt på lagens verkningar, hvilka man bäst inhemtar genom yrkesinspektörernas rapporter, synes det mig, som om god ledning skulle kunna erhållas för ifrågasatta ändringar af lagen.

Uti det nu föreliggande utskottsbetänkandet förekommer på ett ställe ett litet stycke, vid hvilket jag ber att få fästa uppmärksamheten. På sid. 13 sista raden läsa vi följande: »Efter att i denna berättelse förut omnämnda olycksfall med dödlig utgång (en 16-årig arbetare hade den 28 september ljutit döden genom en icke kringgårdad rem i fabriken) inträffat i Vargöns pappersfabrik invid Venersborg, inspekterades fabriken för 5:te gången, hvarvid följande anmärkningar fortfarande voro att göra.

Transmissionerna borde kringgårdas, så att smörjaren vid sitt arbete ej var nödsakad att krypa under eller klifva öfver transmissionerna eller att gå emellan transmissionerna och kringgårdningen.

Alla ställningsskrufvar och krysskilshufvuden borde skäras af invid ringar och naf, och ordentlig belysning borde anordnas i de mörka gångar, hvarigenom en del farliga transmissioner voro dragna», o. s. v. Jag ber att som min mening få uttala, att det är absolut nödvändigt, att, då det förbjudes i lagen, att barn — jag kan icke kalla en 16-åring annat än barn — få syssla med ett så farligt arbete som smörjning af en maskin med invecklade transmissioner utan skyddsanordningar, lagens bestämmelser respekteras. En gosse har icke tillräcklig eftertanke för att kunna vid ett dylikt arbete undvika de farliga ställena; äfven om han har klart för sig, hvar och hur han skall gå, behöfves det ju endast, att han för ett ögonblick tänker på något annat, för att han skall riskera att blifva skadad. Hvad transmissionerna beträffar, tror jag för min del, att skyddsanordningar i fråga om alla sådana icke äro praktiskt utförbara, men det är dock ovilkorligen nödvändigt, att inspektörerna

hafva myndighet att tillse, hvar dylika skyddsanordningar böra finnas. I den passus, som jag nyss läste upp, talas om att ställningskrufvar och krysskilshufvuden borde skäras af invid ringar och naf; det är just dervidlag missbruk på många ställen göra sig gällande. Man behöfver icke komma nära en skruf eller dylikt, som står ut från en roterande axel, förrän den fattar tag i kläderna. Det finnes exempel på att man sammanfogat tvenne axelledningar till en, med fyrkantiga muffar, hvilka sammanskrufvats med skrufvar, som haft höga hufvuden och muttrar, hvilka stått ut långt ifrån muffen på ledningen; detta medför naturligtvis stor fara. Det hade icke kostat något nämnvärdt mera att i stället använda en svarfvad muff med alldeles infälda hufvuden och muttrar, hvarigenom man hade minskat möjligheten af olycksfall.

Jag vill icke upptaga herrarnes tid med att relatera speciella fall, men af erfarenhet vet jag, att åtskilligt härvidlag måste rättas. Hvar och en torde väl medgifva, att det är upprörande, att en arbetsgifvare, fabriksidkare eller annan, skall kunna trotsa en föreskrift utan annan påföljd deraf, än att han finner det med sin fördel förenligt att fortfarande trotsa. Som jag sade i början af mitt anförande, vill jag icke obetingadt gå med på motionen, men att någonting bör göras, anser jag vara fullkomligt klart. Det är emellertid icke skäl uti att här relatera hvad som bör göras och hvad som icke bör göras, hvilket icke heller är möjligt att på stående fot och i hast göra, hvarför jag icke heller vill ingå på den frågan.

För min del ber jag att få yrka bifall till den af herr Zetterstrand vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr Zetterstrand: Jag har här i min hand ett »Forslag til Lov om Arbejde i Fabrikker och dermed ligestillede Virksomheder samt det offentlige Tilsyn dermed». I denna Lov finnes en paragraf, nemligen § 34, af följande lydelse: »Forslag til Revision af nærværende Lov bliver senest at fremsætte for den i Aaret 1910 sammentrædende ordentlige Rigsdag». I en lag, stiftad 1901, föreskrifves således bestämdt, att den skall revideras senast af den Riksdag, som sammanträder 1910, d. v. s. 9 år derefter. Nu är det här i Sverige icke sed, att man vid stiftandet af en lag på förhand bestämmer, att densamma skall inom en viss tid revideras. Men ehuru man icke gör det, så har man dock, vid stiftandet af vissa lagar af den beskaffenhet som den förevarande, en viss förmimelse af att det icke skall komma att förlöpa allt för lång tid, innan det blifver nödvändigt att omgestalta den i enlighet med tidsförhållandenas kraf. Just på lagar af denna beskaffenhet bör man därför mer än på andra aktgifva för att se efter, om de verkligen allt fortfarande öfverensstämman med tidens kraf. Dylikt aktgifvande tillkommer naturligtvis icke i främsta rummet Riksdagen, men då, på sätt här skett, frågan blifvit väckt inom riks-

Om revision af lagen ang. skydd mot yrkesfara.
(Forts.)

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

dagen, tillkommer det ju oss i alla fall att särskildt taga den under öfvervägande.

Hvad nu beträffar motionärens i motionen gjorda framställningar, så ber jag få säga, att jag för min del icke kan finna, att lagen påkallar ändring i alla de hänseenden han framhållit, men att jag dock anser, att han i flera fall uppvisat brister, hvilka man icke kan underlåta tycka vara af beskaffenhet att göra en ändring både behöflig och önskelig. Jag vill härvid närmast fästa mig vid hans relatering ur en yrkesinspektörs berättelse angående lagens tillämpning, deri omtalas, att vid 138 inspekterade arbetsställen var det endast 10, der de gifna meddelandena blifvit så efterkomna, att inga vidare erinringar vore behöfliga. Jag tycker, att endast med detta faktum för ögonen bör man hafva ganska klart för sig, att det i fråga om lagens effektivitet icke är så stäldt, som önskligt vore. Huru en ändring derutinnan skall ske, kan icke Riksdagen på rak arm besluta, men att någon ändring bör ske, derom tycker jag, att vi böra vara på det klara. Likaledes tycker jag det vara behöfligt att se till, huruvida icke lagens omfång skulle kunna ställas i närmare öfverensstämmelse med den senare tillkomna lagen angående ersättning för skada i följd af olycksfall i arbete. Hvad åter angår de särskilda önskemål, som motionären påpekat, är det speciellt ett par af dem, som jag tycker borde hafva närmare öfvervägts. I likhet med motionären tycker jag, att, när en industriell anläggning öfvergår till en annan egare, den förutvarande yrkesidkaren bör vara skyldig att till sin efterträdare öfverlemna alla de cirkulär, ritningar, m. m., som han fått mottaga från yrkesinspektören. Inryckes ej en sådan bestämmelse i lagen, blifva ju, vid fall sådana som det nu nämnda, yrkesinspektörernas föreskrifter alldeles ineffektiva.

En annan omständighet, hvarpå motionären äfven fästat uppmärksamhet, är att i lagen ej finnes intaget något förbud för användande af qvinnor till skötandet af ångpannor och till smörjning eller rengöring af maskiner och transmissioner. Oafsedt hvad lagutskottet häremot anfört, håller jag före, att en föreskrift i det syftet vore behöflig.

Nu har motionären här påyrkat en revision af lagen om yrkesfara. Jag tror mig veta, att man allmänt uppfattat ordet revision, såsom vore det liktydigt med en temligen fullständig omarbetning af lagen. Då emellertid denna lag, såsom äfven motionären medgifvit, i stort sedt är ganska tillfredsställande, kan det naturligtvis icke vara önskligt, att den i sin helhet omarbetas. Att detta icke heller är motionärens mening, framgick af hans nyss hållna anförande, deri äfven han syntes hylla den åsigten, att en revision icke borde afse en fullständig omarbetning af lagen, utan endast ett skärskådande af dess särskilda bestämmelser i syfte att kunna göra de ändringar i ena eller andra hänseendet, som man ansåge vara af förhållandena påkallade.

Då jag, herr talman, just intager en sådan ståndpunkt i denna fråga, vill jag, under uttryckligt tillkännagifvande, att jag med ordet revision icke afser en fullständig omarbetning af lagen utan endast ett öfverseende af densamma för utrönande, huruvida den icke i vissa delar borde behöfva ändras i öfverensstämmelse med tidens kraf, förklara, att jag kommer att rösta för motionen!

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

Med herr Zetterstrand förenade sig herrar *von Schéele, Ernst Carlson, Göthberg, Olsson* i Mårdäng, *Olofsson* i Åvik, *Liljeholm, Hultkrantz, Spangenberg, Jansson* i Edsbäcken, *Lindhagen, Nyström, Norman, Johansson* i Öija, *Bromée* i Billsta och *Hansson* i Solberga.

Herr Biesèrt: Jag skall genast från början be att få instämna i herr Zetterstrands yrkande, men på samma gång göra några små tillägg, speciellt med hänsyn till några punkter i motionärens förslag.

Herr Folke Andersson yttrade, att man väl icke gerna kunde fordra, att maskiner redan vid tillverkningen försågos med vederbörliga skyddsanordningar. Jag ber få säga, att enligt min tanke det just är en fordran, som man med stort fog kan framställa. Utskottet säger med anledning af motionärens förslag i detta afseende:

»Mot motionärens uttalande derom, att maskiner böra redan vid tillverkningen förses med vederbörliga skyddsanordningar, torde kunna erinras, att det bör vara fabriksägaren obetaget att, derest han så hellre vill, själf ombesörja anbringandet af dylika anordningar. Mången gång torde detta kunna lämpligare och för mindre kostnad verkställas å den plats, der maskinen skall användas och de lokala förhållanden, under hvilka användandet skall ske, alltså äro kända, än å tillverkningsorten. Att stadga förbud mot försäljning inom landet af maskiner utan erforderliga skyddsanordningar lärer i allt fall icke kunna förordas.»

För min del är jag af motsatt åsigt, och jag grundar denna min uppfattning på någon liten erfarenhet. Jag har förut i denna kammare — jag tror det var i fjol — omtalat, att jag för några år sedan köpte en pappersmaskin från Tyskland. Då jag vid leveranskontraktets uppgörande uttalade min önskan, att kontraktet måtte inrymma vissa bestämmelser i fråga om skyddsanordningars anbringande å maskinen, svarade fabrikanten, att detta vore obehöfligt, när man i Tyskland vore skyldig att redan vid maskinernas tillverkning anbringa af yrkesinspektörerna anbefalda skyddsanordningar, men att, om det vore några särskilda anordningar jag önskade, ingenting hindrade, att de dessutom utfördes. Maskinen kom och blef uppsatt, hvarvid det visade sig, att de skyddsanordningar, som voro vidtagna, nemligen inramning af vaxlar och kopplingar samt alla sådana delar, der arbetarens kläder kunde

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

blifva indragna, voro så väl utförda, att jag för min del, oakadt jag har en ganska god reparationsverkstad, förklarar mig icke kunna utföra något sådant lika bra och billigt som de arbetena voro utförda. Jag vill äfven nämna, att, förutom dessa anbefalda skyddsanordningar, denne verkstadsegare, just på grund af vinkar och råd af den tyska yrkesinspektionen, vidtagit åtskilliga andra mycket fördelaktiga anordningar, bland andra att konstruktionerna af alla transmissioner voro så utförda, att någon smörjning under gång aldrig behöfde förekomma. Arbetaren behöfde således icke närma sig en i gång varande axel. Han behöfde endast en gång i veckan, när maskinen stod stilla, tömma den gamla oljan och fylla på ny sådan. Dessutom hade han å transmissionerna anbringat en koppling så, att med tågledning, som gick rundt hela maskinen, derifrån kunde åstadkommas det resultat, att en arbetare, hvar helst och på hvilken sida om maskinen han befunne sig, kunde i ögonblick af fara genast rycka i tåget och derigenom få maskinen att ögonblickligen stanna.

Nu kan man säga, att någon lagstiftning härutinnan icke vore behöflig, enär det låge i arbetsgifvarens eget intresse att vidtaga sådana anordningar, som jag nu omtalat. Det kan så tyckas. Men de flesta arbetsgifvarne, åtminstone här i landet, äro icke så förtänksamma. Liknöjdheten är för stor, och dessutom finnas en mängd mindre arbetsgifvare, som icke äro i tillfälle att följa med den tekniska skyddslitteraturen så noga, att deras uppmärksamhet fästes på, att sådana skyddsanordningar ens finnas. Säkert är, att, om man här i landet, likasom i Tyskland, och såsom jag har anledning tro äfven i andra länder, finge en sådan ordning, att de mekaniska verkstäderna genast anbringade nödiga skyddsåtgärder, olyckornas antal högst väsentligt skulle minskas. Jag vill påpeka, att, om verkstäderna hade för vana att redan vid maskinernas tillverkning anbringa skyddsanordningar, sådant kunde blifva till stor nytta, äfven för landtbrukets arbetare. Då kunde man tänka sig, att lämpliga skyddsanordningar så småningom blefve anbragta på t. ex. tröskmaskiner, hackelsemaskiner, hästvandringar och alla andra liknande jordbruksredskap, som nu åstadkomma så många olyckor, men om hvilka vi få så liten kännedom, därför att de icke falla under yrkesinspektionen. Just i denna punkt anser jag därför, att motionären hade fullständigt rätt, och att den motivering utskottet derutinnan förebragt ej väger synnerligen tungt.

Vidare har motionären föreslagit förbud mot begagnande af utdömda ångpannor. Detta förslag har af utskottet affärdats hufvudsakligen med denna anmärkning: »Först i samband med den väntade författningen om besigtning å ångpannor lär bot kunna rådås för det mycket beklagliga missförhållande, att underhålliga sådana stundom äro i bruk.»

Jag kan gifva utskottet rätt häri så till vida, att vi vänta på ett förslag från regeringen om denna sak. Jag vill därför

endast uttala den förhoppningen, att detta förslag icke måtte låta vänta på sig allt för länge. Den, som i likhet med mig något har sysslat med ångpanneprofvning, vet nemligen allt för väl, hur ofta handeln med gamla ångpannor är spel med menniskolif.

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

Häruti instämde herr *Österberg*.

Herr Hedlund: Jag har icke klar för mig lagutskottets ställning till sakkunskapen. I sitt utlåtande n:o 5 angående skyddslagstiftning för sjöfarande yttrade sig lagutskottet med den största vördnad om den sakkunskap, som gaf sig till känna i särskilda utskottets vid förra riksdagen utlåtande. Denna vördnad var så stor, att lagutskottet rent af skref af i det närmaste särskilda utskottets framställning.

Här föreligga nu också i motionen återgifna en hel rad yttranden och framställningar af sakkunnige. Men nu har det icke fallit lagutskottet in att anföra eller att böja sig för dessa yttranden och framställningar, utan utskottet ingår i kritik af och polemik mot dem alla. Är det männe därför, att de sakkunnige, som beröras i utlåtandet n:o 5, äro redare, af hvilka somliga aldrig farit på sjön, medan de sakkunnige, som beröras i utlåtandet n:o 6, äro yrkesinspektörer, som dagligen syssla med hithörande frågor, jemte den myndighet, som är den främsta auktoriteten i afseende å vårt lands näringslif? Det förefaller mig, som om lagutskottet skulle hafva handlat följdriktigast, om utskottet visat samma hänsyn för sakkunskapen i sitt senare utlåtande som i sitt förra samt fäst största afseende dels vid kongl. kommerskollegii förklaring, att en revision af ifrågavarande lag gifvetvis vore allenaast en tidsfråga, dels ock vid dessa talrika utlåtanden af yrkesinspektörer, som i motionen anförts ur deras berättelser och i öfrigt förekommit derstädes, äfvensom vid yrkesinspektörernas bestämda yrkanden på vissa lagändringar.

För min del har jag varit mycket tveksam, till hvilken mening jag skulle sluta mig. Jag har icke kunnat följa motionären i alla hans yrkanden. Å andra sidan upptager herr Wiklunds reservation allt för litet. Jag skulle helst önskat en kläm, innehållande eu rad af sådana ändringar i lagen om yrkesfara, som man kunde finna vara mest befogade. Men enligt den tydning, som herr Zetterstrand gifvit åt motionärens yrkanden — en tydning, hvori motionären sjelf, att döma af hans yttrande, synes instämma — skulle den af motionären påyrkade revisionen endast afse, att man skall genomgå det sorgliga och rika material, som föreligger i yrkesinspektörernas berättelser samt i deras erfarenhet i öfrigt, och på grundvalen af detta material utarbete vissa förslag till ändring af lagen om yrkesfara. Härigenom anser jag just det rigtige vara träffadt, och jag ber därför att få instämma med herr Zetterstrand i yrkandet på bifall till motionen.

Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Nydal, Berg* i Göteborg, *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Thylander, Kinnman, Björck, Smith* och *Andersson* i Bråborg.

Herr A. Hedin i Stockholm: Motionären har med en för ändamålet fullkomligt tillräcklig fullständighet och med den precision man af honom kunnat vänta anført de fakta och synpunkter, som ligga till grund för den af honom gjorda framställningen och mot hvilkas rigtighet jag icke har hört, att någon här varit i stånd att göra någon anmärkning. Om nu så är, att hans motivering följaktligen är aldeles oantastlig, så skulle det för mig varit ofattligt, att lagutskottets utlåtande blifvit sådant som det är, derest jag icke kastat en blick tillbaka för att erinra mig valet här i kamraren af lagutskottets ledamöter. Detta förklarar hvad som i andra hänseenden är oförklarligt, och derigenom blir också förklarligt, huru det är möjligt att mot en sådan framställning som motionärens få höra en af lagutskottets ledamöter anføra det argumentet, att det kan dock icke vara lämpligt att lägga i en yrkesinspektörs hand att sjelf straffa en yrkesidkare, hvars fabrik han har inspekterat. Dermed synes han afse att ställa sig aldeles skyddad mot ansvar för allt hvad han anført till försvar för lagutskottets ståndpunkt. Så vidt på mig ankommer, skall denna skyddsåtgärd också befinnas vara för ifrågavarande ledamot af lagutskottet fullt tillräcklig.

Jag kan också med fog uttala den meningen, att den framställda motionären har gjort är fullständigt tillräcklig, om man så vill, för att derpå bygga en omedelbar åtgärd, nemligen ett beslut af Riksdagen för dess del om de och de ändringar i lagen om skydd mot yrkesfara. Då lär det väl icke från någon sida kunna sägas, att det skulle vara för mycket att på basis af motionärens framställning ingå till Kongl. Maj:t med en anhållan om ytterligare utredning i en sak, der utredningen redan föreligger i offentliga handlingar och blifvit af motionären, på sätt motionen gifver vid handen, resumerad.

Jag kan icke underlåta att här göra den erinringen, att om de, som motsätta sig revisionen, dermed tro sig göra den svenska industrien, betraktad från arbetsgifvarnes synpunkt, någon tjenst, så hafva de uppenbarligen grundligt misstagit sig. De yrkesidkare, mot hvilka de här framställda anmärkningarne och andra liknande kunna göras, äro ju undantag inom det stora antalet af yrkesidkare. Här och annorstädes är det nemligen aldeles säkert — det är icke svårt för någon att derom öfvertyga sig — att, när man erfärit, att den eller den arbetsgifvaren har trotsat förelägganden från yrkesinspektionens sida, underlåtit att vidtaga de utaf det mest trängande behof påkallade skyddsåtgärder, *detta* framför allt blifver bekant och omtaladt, under det att alla de tillfällen, då yrkesinspektören rönt tillmötesgående från arbetsgifvarens sida, icke blifva

omtalade. Förhållandet är ju i allmänhet det, att man ej talar om det, som icke föranleder någon anmärkning eller erinran, men så mycket mer talar om och klagar öfver det, som man finner vara orätt och origtigt. Detta är en regel, som gäller på alla möjliga områden. Här af blir nu följden den, att klagomål, som i sjelfva verket träffa blott ett fåtal af yrkesidkarne, komma att omtalas så som om de gälde industriidkarne i allmänhet och leda till ogynsamma omdömen om dem. Man gör alltså icke industrien, betraktad från arbetsgifvarnes synpunkt, någon tjänst derigenom att man upprätthåller strafflösheten för de yrkesidkare — det mindre antalet af yrkesidkare — som trotsa lagen.

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

Är det vidare möjligt, att man kan anse detta trots vara ringa och af ganska ursäktlig beskaffenhet? Det föranleder dock dertill, att arbetares lemmar och lif riskeras. Det föranleder dertill, att om en arbetare skadas, så att hans arbetsförmåga i väsentlig grad nedsättes, ett till äfventyrs i all anspråkslöshet lyckligt hem för framtiden tagit sådan skada, att den i de flesta fall icke kan repareras. Till följd af den förlorade eller väsentligt nedsatta arbetskraften skall väl säkerligen i de flesta fall nöden göra sitt inträde i hemmet. När sådant påpekas, när ett trots mot lag, som har sådana följder, påpekas, vore det då verkligen rimligt, att Andra Kammaren skulle följa ett i en olycklig stund tillkommet lagutskott på den väg, som det har gått? Det är dock icke möjligt! Man har rätt att räkna på att de här orepresenterade skyddas af åtminstone denna kammars majoritet, om de också ej skyddas af Första Kammaren.

Man har nyligen i ett annat land talat om vigten af att återställa den »moraliska enheten» inom nationen. Den återställes aldrig i det hänseendet, att man skulle kunna framtinga samma tro och öfver hufvud samma åskådningssätt. Det behöfves icke heller, och det vore icke lyckligt. Men man kan återställa denna enhet på det sättet och i den riktningen, att det icke finnes någon del af nationen, som anser sig icke hafva att påräkna rättvisa genom deras åtgärder, som innehafva hela makten här i landet. I den meningen kan man återställa den moraliska enheten, att icke en del af folket fruktar för att, när helst lagstiftningen kan komma i kollision med hvad man kan kalla öfverklassens intressen, det blir dessa, som få göra sig uteslutande gällande. För att icke en sådan opinion må utbreda sig, är det — oafsedt synpunkten af den direkta rättvisan i och för sig — önskvärdt, att representationen omfattar hvarje tillfälle att visa, att den tager omvårdnad äfven om de intressen, hvilka här icke äro direkt representerade.

Jag anhåller för öfrigt att få instämna med herr Zetterstrand.

Herr Månsson: Oaktadt den föregående talarens ganska skarpa uttalanden mot lagutskottet, vågar jag dock ställa mig på lagutskottets ståndpunkt i denna fråga. Jag kan icke neka till

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

att, då jag läste lagutskottets betänkande — och jag har, så godt jag har kunnat, sökt sätta mig in i detsamma — jag tyckte, att lagutskottet gifvit ganska goda skäl för sig. Nu hafva visserligen motionären äfvensom utskottets ärade vice ordförande här sagt ifrån, att det icke är ifrågasatt eller icke är deras mening att hålla på att det skall blifva en hel revision eller omskrifning af lagen, utan de hafva inskränkt sig till de särskilda punkter, som äro omnämnda i motionen.

Då framträder först den frågan, huruvida fabrikanterna skulle vara skyldiga att å de maskiner, som de hafva till salu, anordna erforderliga skyddsinrättningar. Visserligen synes det mig, som om en dylik bestämmelse i många fall skulle kunna genomföras, men det skulle ändock blifva svårt att i åtskilliga andra fall tillämpa den. Jag tänker härvidlag särskildt på separatorerna, i fråga om hvilka centrifugalkraften verkar och der hastigheten är oerhördt stor, hvarför äfven arbetet vid dessa maskiner är mycket farligt. Jag undrar emellertid, huru det skall kunna vara möjligt att å dylika maskiner anbringa tillfredsställande skyddsanordningar. Det är ju möjligt, att dylika anordningar kunna uppfinnas, men såvidt jag vet, har detta ännu icke skett. Jag tror, att det härvidlag helt och hållet beror på huru maskinerna skötas, huru de sättas i gång o. s. v.; skötseln af maskinerna är så ofantligt vigtig, att jag för min del anser, att bristande sådan kan åstadkomma ganska stora faror. Om vi t. ex. tänka på en qvarn, så veta vi ju alla, att qvarnhjulen äro ofantligt farliga. Men om dessa anbringas på rätt sätt i qvarnhuset och skrankor sättas omkring dem samt det hela anordnas så, att man icke kan komma i beröring med sjelfva hjulen, utan att man nödvändigt så vill, behöfver icke någon fara härvidlag erbjuda sig. Många liknande exempel skulle kunna anföras.

Vidare har i motionen föreslagits, att inspektörerna vid uppförandet af fabriksbyggnader skulle hafva rätt att gifva de föreskrifter, som de ansåge nödvändiga. Jag tror för min del, att den makt, som derigenom skulle läggas i inspektörernas händer, skulle blifva allt för stor och att det skulle kunna urarta derhän, att många byggnader och fabriker just på grund af en dylik bestämmelse icke skulle kunna komma till stånd.

Sedan kommer den frågan, att man skulle bestämma, hurudan klädedrägt arbetarne skulle hafva under sitt arbete. Ja, mine her rar, jag tror, att det är kinkigt att få arbetsfolk att använda en särskild klädsel, arbetarne vilja nog helst sjelfva bestämma den saken, och jag anser det äfven vara lämpligast, att full frihet i det afseendet lemnas dem. Enligt hvad jag kan finna, är det således icke någonting, som betingar bifall till ett dylikt förslag.

Vidare har det framhållits som ett mycket svårt argument mot de nuvarande bestämmelserna och såsom ett skäl för att man skulle antaga det föreliggande förslaget, att det skulle ha förekommit

trots mot yrkesinspektörernas föreskrifter, hvarigenom olycksfall förorsakats. Jag ber att få påpeka, att det i § 2 af lagen angående skydd mot yrkesfara förekommer icke mindre än fyra moment, deraf ett med underafdelningar af a), b), c), d), e), f), g), h), i) och k), der föreskrifter lemnas angående skyddsanordningar i fabriker. Dessa föreskrifter förefalla sannerligen vara fullt tillräckliga, och jag tror, att det blir ganska omständligt, derest yrkesinspektörerna skola efterkomma dem alla och sätta dem i scen. Hvad beträffar den omständigheten, att trots mot yrkesinspektörernas föreskrifter kan förekomma, ber jag att få hänvisa till § 8 i den nu ifrågavarande lagen. Såsom vi veta, hafva ju yrkesinspektörerna rätt att vända sig till Konungens befallningshafvande, när de så finna vara erforderligt, och med anledning af dylika framställningar har då Konungens befallningshafvande att efter inhemtande af förklaringar från vederbörande vidtaga de åtgärder, som kunna vara af behovet påkallade. Nu heter det emellertid i den nämnda paragrafen: »Visar det sig under ärendets handläggning, att synnerlig fara är för handen, ege Kon:s Bef:de förbjuda arbetets fortsättande i dess helhet eller användning af vissa lokaler, maskiner eller arbetsmetoder, till dess föreskrifven anordning vidtagits; och stånde förbudet vid makt, intill dess, på förd klagan, annorlunda varder af Kongl. Maj:t förordnad».

Om alltså en yrkesinspektör i fråga om en fabrik eller dylikt finner, att fara är för handen, och om man då icke der så skyndsamt som möjligt vidtager de åtgärder, som han föreskrifver, så har Konungens befallningshafvande rätt att stoppa fabriken och förbjuda arbetets fortsättande derstädes. Detta synes mig verkligen vara ett tillräckligt strängt stadgande. Men om nu icke yrkesinspektörerna begagna sig af den rätt, som de enligt lagen hafva, så är det väl icke lagens fel.

Jag anser, att yrkesinspektörerna vid de tillfällen — det brukar vara en gång om året — då de kallas hit till Stockholm för att sammanträda inför kommerskollegium eller den person der, som har med denna angelägenhet att sköta, böra framhålla de brister i lagen, som de funnit, och derjemte föreslå, huru dessa brister lämpligen skola kunna afhjelpas. Dylika framställningar komma sedan under Kongl. Maj:ts pröfning, och derefter må det ju bero på Kongl. Maj:t att framkomma med förslag i ämnet i den mån sådant kan vara skäligt och riktigt. För så vidt jag vet, hafva emellertid icke yrkesinspektörerna framhållit behovet af någon ändring i lagen eller sagt, att de med lagen i hand stå rättslösa, utan jag tror för min del, att fastän här kunna anföras sådana fall, som vi i dag hört, vi likväl gå i rätt riktning och att yrkesinspektörerna mycket väl kunna reda sig.

Det synes mig sålunda, som om vi med stöd af lagutskottets resonnement tryggt skulle kunna ansluta oss till utskottets mening, och jag yrkar därför bifall till utskottets nu förevarande hemställan.

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

Herr Pettersson i Södertelje: Jag kan för min del icke dela den siste ärade talarens belåtenhet med lagutskottets nu ifrågasvarande utlåtande, och särskildt anser jag, att det försvar, som en af utskottets ledamöter här presterat till förmån för utskottets hemställan, är allt för egendomligt för att kunna få passera helt och hållet oanmärkt.

Den ärade ledamot af lagutskottet, som jag här åsyftar, sade, att ännu har ingen lag blifvit stiftad, som icke blifvit öfverträd, och att äfven den gudomliga lagen, rättfärdighetslagen, har öfverträds, men att man därför väl icke kan påstå, att det behöfves en revision af denna lag; alltså — menar han — har icke motionären fog för sitt yrkande på en revision af den nu ifrågasvarande lagen i syfte att gifva denna en större effektivitet. Jag undrar verkligen, om den ärade utskottsledamoten sjelf finner denna bevisföring tillräckligt bindande. Om man utgår från hans åsigt härvidlag, skulle man ju exempelvis icke kunna vara med om lagbestämmelser i syfte att motarbeta den sedliga förvildningen bland ungdomen eller om särskilda åtgärder för utbredande af tukt och sedlighet bland folket, ty något sådant skulle ju innebära »en obehöflig förändring af den gudomliga lagen, af sedlighetslagen». Man skulle af samma skäl ej heller kunna vara med om att antaga ett sådant förslag till ändring af förordningen angående främmande trosbekännares religionsöfning, som förelåg till behandling vid förra årets riksdag och hvilket sades åsyfta hufvudsakligen en mera effektiv tillämpning af denna förordning. Jag vill dock minnas, att just den ärade ledamoten af lagutskottet då ifrigt talade för denna ändring.

För egen del ber jag, herr talman, att få uttala mitt lifliga instämmande i motionen och att få förena mig med motionären och herr Zetterstrand i deras yrkande.

Herr David Bergström: Herr talman! Gent emot de ärade representanterna för lagutskottet kan jag tills vidare åtminstone fatta mig ganska kort.

En lagutskottsledamot på örebrolänsbänken har — så vidt jag fattade honom rätt — framhållit, att de uppgifter i yrkesinspektörernas berättelser, på hvilka jag stödt mig, icke skulle gå längre än till år 1897. Jag förstår icke, hur den ärade lagutskottsledamoten har läst min motion. Jag stöder mig ju på yrkesinspektörernas redogörelser, så långt som de äro afgifna intill denna dag, d. v. s. till och med år 1900.

En annan ärad ledamot af lagutskottet, på smålandsbänken, har sagt, att det går icke an att — som motionären synes vilja — söka göra yrkesinspektörerna till domare och åklagare uti en person. Ja, hvar har jag sökt göra det? Om den ärade representanten för lagutskottet vill se på sid. 13 i utskottets eget betänkande, hvarest ju min motion finnes fullständigt återgifven, så säger jag der be-

träffande frågan om yrkesfarelagens efterlefnad, sedan jag förut refererat de förslag till lagändringar i detta afseende, som framkommit från yrkesinspektörernas sida, att jag icke vill närmare ingå på spörsmålet, huruvida just dessa föreslagna medel eller andra kunna befinnas vara lämpliga att här råda bot, men jag framhåller på grund af deras uttalanden nödvändigheten att göra frågan om lagens efterlefnad till föremål för allvarlig pröfning. Icke har jag väl dermed sagt, att jag vill göra yrkesinspektörerna till åklagare och domare i en person!

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

Viktigare än dessa anföranden af de tvenne lagutskottsledamöterna torde väl vara det anförande, som vi nyss hörde från skånebanken. Herr Ivar Månsson vill antyda, att jag skulle i min motion hafva uttalat mig för att alla de maskiner och mekaniska inrättningar, som försäljas till yrkesidkare, skulle vara försedda med skyddsanordningar, och han sökte angifva åtskilliga fall, der detta icke skulle vara behöfligt, utan der man mycket väl skulle kunna anordna dessa skyddsanordningar, sedan maskinerna blifvit uppställda på sin plats. Ja, jag vet också, att man mycket väl kan göra det i en mängd fall, men — och så vidt jag icke miss-tager mig, har detta redan blifvit framhållet här under debatten — det finnes en massa maskiner och mekaniska inrättningar, vid hvilka skyddsanordningar, med största fördel till och med för yrkesidkarne sjelfva ur kostnadssynpunkt, böra redan från början anbringas å maskinerna, och der dessa anordningar blifva precis lika ändamålsenliga, om de sättas dit från början som om detta sker först senare. Jag vill erinra den ärade talaren derom, att jag i min motion i detta sammanhang endast har framhållit, att anbringandet af skyddsanordningar redan vid maskinernas tillverkning vore särdeles önskligt i de fall, då vissa skyddsanordningar blifvit af yrkesinspektörerna på sammanträde inför kommerskollegium godkända och derefter bekantgjorda, d. v. s. sedan behöfligheten och lämpligheten af de ifrågavarande anordningarna blifvit på allt sakligt sätt pröfvade.

Den ärade ledamoten på skånebanken antydde vidare, att jag skulle vilja gå derhän, att jag skulle fordra, att yrkesinspektörerna vid uppförande af fabriker skulle kunna i förväg gifva vissa bestämmelser ur ren skyddssynpunkt, hvilka af yrkesidkarne ovägrigen skulle efterlefnas. Utom det att jag hänvisar till hvad jag sagt i min motion, hänvisar jag den ärade talaren till § 5 af yrkesfarelagen, hvilken paragraf jag sannerligen icke har väntat, att vare sig han eller någon annan skulle vilja kasta bort. Uti denna paragraf heter det: »Sakkunnige män till det antal, som kan finnas lämpligt, skola särskildt förordnas att gå vederbörande yrkesidkare till handa med upplysningar och råd i fråga om arbetarnes skyddande mot yrkesfara.» Detta är den ledande bestämmelsen för våra yrkesinspektörer, och det är klart, att de i detta fall, liksom i fråga om anbringandet af skyddsanordningar öfver

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

hufvud taget, icke skulle få göra något annat än gifva nödiga anvisningar och råd, ankommande sedermera på yrkesidkarne att ställa sig dessa till efterrättelse i den mån, de kunna finna detta lämpligt och af behovet eller lagen påkalladt.

Den ärade talaren hänvisade vidare till § 8 af den nuvarande yrkesfarelagen och visade, att man i dem hade ett ganska godt korrektiv gent emot tredskande yrkesidkare, i ty att Konungens befallningshafvande enligt denna paragraf kan, om så befinnes erforderligt, förbjuda arbetets fortsättande vid en fabrik. Ja, det kan Konungens befallningshafvande, och den ärade talaren tycktes antyda, att yrkesinspektörerna icke skulle behörigen begagna det tillfälle, som de enligt yrkesfarelagen hafva, att göra framställningar i det hänseendet till Konungens befallningshafvande. Men att yrkesinspektörerna med mycken varsamhet vilja begagna sig af detta lagens bud, tycker jag icke, att den ärade talaren skulle klaga öfver. Det är klart, att de, när det gäller en sådan fråga som att helt och hållet afstanna driften vid ett verk eller en inrättning, skola pröfva denna sak med mycken noggrannhet och betänksamhet. Jag ber dessutom att få fästa den ärade talarens uppmärksamhet derpå, att när yrkesinspektörerna göra dylika framställningar till Konungens befallningshafvande, kan det hända något sådant, som t. ex. hände i Jönköpings län här om året. När vederbörande yrkesinspektör påvisade, att det vid ett verk eller en inrättning der i länet förefans den allra största lifsfara till följd deraf, att man begagnade ångpannor för ett tryck, som enligt sakkunniges mening omöjligen kunde tillåtas, svarade Konungens befallningshafvande, att efter dess uppfattning lydde detta verk eller denna inrättning i denna del icke under yrkesfarelagen, och så vardt det en lång procedur, som tog åtminstone månader, om icke år, till dess att Kongl. Maj:t ändtligen efter vederbörande sakkunniges hörande i kommerskollegium, i tekniska högskolan m. m. förklarade, att om man ett ögonblick vidare ville fortsätta med driften, fick man icke begagna dessa ångpannor för det ångtryck, som dittills skett. Så kan emellertid Konungens befallningshafvande behandla en dylik fråga.

Det förefaller egendomligt att nu höra den ärade talaren på skånebanken säga, att han anser, att lagutskottet har gifvit goda skäl för sig i fråga om de punkter, som jag har berört i min motion. Jag vill blott erinra den ärade talaren derom, att när för 13 år sedan denna lag angående skydd mot yrkesfara skrefs, då var det just han, som här i kammaren uppträdde och klagade öfver att en del näringar och yrken icke hade kommit med i denna lag.

Det förefaller mig äfven egendomligt att höra den ärade talaren säga, att det är besynnerligt, att icke yrkesinspektörerna, de män, som hafva att sköta denna angelägenhet, framkommit med yrkanden på ändringar och tillägg i fråga om denna lag. Men hvad inne-

håller min motion, om icke just uttalanden i den ena punkten efter den andra af våra yrkesinspektörer? Den påvisar ju i punkt efter punkt, hurusom de påfordra ändrade bestämmelser och i många delar uttala sig om huru dessa ändringar borde kunna vinnas på lagstiftningens väg.

Jag skall till sist med hänsyn till hvad här blifvit yttradt i fråga om innebörden af den påfordrade revisionen af denna lag be att ännu en gång få betona, att det visst icke är min afsigt att genom en dylik revision helt och hållet vända upp och ned på den nuvarande yrkesfarelagens bestämmelser. Det har jag hvarken tänkt eller afsett. Jag har naturligtvis icke tänkt eller afsett något annat, än att en revision skulle ske utaf denna lag i *nödiga* delar.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Redelius: Herr talman! Jag vill endast svara ett par ord på den replik, som rigtades mot mig personligen med anledning af hvad jag yttrade, när jag hade ordet.

Jag sade, att den omständigheten, att en lag öfverträdes, utgör icke i och för sig tillräckligt skäl att ändra lagen, och jag tillämpade denna sats här. Så vidt jag förnummit under denna diskussion eller kunnat inhemta af motionen eller inspektörernas berättelser — af hvilka jag också tagit någon del — hafva icke några bestämda paragrafer blifvit åberopade och påpekade såsom olämpliga eller ändamålslösa för vinnande af det syfte, som — hvilket jag hoppas — vi alla sträfva efter, nemligen att skydda arbetarne i utöfningen af deras yrke. För detta måls vinnande har lagen blifvit stiftad, och för dennas efterlefnad är inspektion anordnad. Denna har ökats och i och med det har äfven erfarenheten år från år blifvit större. Det synes mig särskildt anmärkningsvärdt, att — såvidt jag kunnat finna — äro de grava anmärkningar från inspektörernas sida, som här åberopas, sådana, som framställts för många år sedan; från den allra sista tiden har jag icke hört några anmärkningar framkomma. Dermed må emellertid vara huru som helst, och anmärkningarna må vara många eller få, kan det blott visas, att afvikelserna från lagen och den bristande effektiviteten hos densamma föranledas af sjelfva lagen, kan jag icke tänka mig annat, än att vederbörande myndighet på grund af inspektörernas framställning får ingå till Kongl. Maj:t och säga, att så och så är det, och fråga, om det icke kan vara skäl att här tänka på att antingen göra tillägg till lagen eller ock företaga ändringar i vissa stycken af densamma. Då äro vi inne på den vanliga goda vägen, som vi alltid brukat följa och ansett helsosam. Jag har emellertid för min del icke funnit tillräckliga skäl åberopade, för att denna kammare skulle besluta en revision af lagen. Det finnes ju — såsom här tydligt blifvit framhållet — korrektiv mot missbruk härvidlag. Om icke dessa användas, så är det icke lagens fel.

Om revision af lagen ang. skydd mot yrkesfara.
(Forts.)

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

Medan jag har ordet, ber jag att få rigta en gensaga mot min kamrat i utskottet, hvilken bland andra önskemål äfven vill hafva det under behandling, att förbud skulle stadgas för qvinnor att uti fabriker arbeta med att smörja maskiner. Jag undrar, om ett sådant förbud verkligen skulle vara öfverensstämmande med arbetarnes intresse eller ens med barmhertighetens kraf. Det kan icke vara någon, äfven den ärade vän som jag här åsyftar, obekant, att det finnes många qvinnor, som arbeta vid industriella inrättningar, och ingalunda till mindre procent der än annorstädes, och hvilka väl behöfva den inkomst, som de kunna få af ett arbete, som de förstå och äro villiga att utföra och kunna utföra utan större risk än något annat, emedan skyddsåtgärder kunna påfinnas, som skydda dem från fara. Jag tror icke det vore välbetänkt, om kammaren uttalade sig för ett sådant förbud, utan jag anser det vara rättast, om vi låta dessa qvinnor, jag hade så när sagt arma enkor, få det arbete, som de äro mäktiga och villiga att utföra och af hvilket de få en välbehöflig inkomst för sitt eget och sina möjligen minderåriga barns underhåll. Jag för min del vill icke vara med om att uttala mig för en dylik anordning.

Mycket skulle ytterligare kunna sägas i afseende å lagens effektivitet. Om icke påföljden af anmärkningar och åtal är tillräckligt kraftig, så kan detta icke vara lagens fel, såvida man icke uppvisar någon viss bestämd paragraf i lagen, som brister i detta stycke.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Friherre von Knorring: I likhet med flere föregående talare har jag funnit, att lagutskottet behandlat detta förslag något för snävt. Motionären har dock förebragt en utredning, hvori han bland annat anför hvad yrkesinspektörerna i flere berättelser till kommerskollegium uttalat, och hvilken utredning väl bort kunna föranleda utskottet att föreslå något slags skrifvelse i saken till Kongl. Maj:t. I stället har utskottet velat lemna alltsammans åt framtiden och endast, så till sägandes, knäppt i hop händerna.

Men å andra sidan kan jag icke gilla en skrifvelse sådan som den af motionären och en utskottsledamot föreslagna. Deras skrifvelseförslag går enligt min mening alldeles för långt. De hafva visserligen framhållit — och detta gäller särskildt den ärade ledamoten af utskottet — att de med revision icke mena en allmän revision, utan endast ett öfverseende af lagen i vissa delar. Jag tror dock, att det är en fullständig revision, som åsyftas, hvilket är för mycket. Man har svårt att undgå det intrycket, att det är meningen att göra industriidkarne likställda med en reglementerad militärisk trupp, om jag så får säga. Jag tror emellertid, att det dröjer länge, innan Riksdagen går in på sådant.

Det förvånar mig högeligen, att ingen i kammaren uttalat sig för herr Wiklunds reservation. Denna reservation går i en moderat

riktning, och den borde tillfredsställa många, ja, alla, som äro vänner till såväl arbetarne som arbetsgifvarne. Den går ut på, att man skulle få närmare bestämdt och preciseradt, inom huru stort område den ifrågavarande lagen skall tillämpas, samt att man skulle få bestämmelser, hvarigenom lagen kunde blifva mera effektiv, än den nu är. Jag tror, att om önskningarna i detta afseende uppfylles, hade man kommit ganska långt, och så långt, som för närvarande är lämpligt. Med det öfriga kan man godt låta anstå för att se, huru tiden må verka. Om jag uppfattade rätt, började äfven såväl motionären som den nämnde ärade talaren från lagutskottet sina anföranden just med att frambålla dessa tvenne önskemål, läggande synnerlig vikt på dem. Äfven dessa båda ärade talare borde därför blifva ganska tillfredsställda, om en skrivelse till Kongl. Maj:t i sådan riktning komme till stånd. Jag har med detta ingalunda velat säga, att det borde införas i lagen sådana bestämmelser för att öka effektiviteten af densamma, att yrkesinspektörerna blefve allrådande. Men å andra sidan kan man icke annat än ogilla, att det är förenadt med så stora svårigheter, som nu ofta är fallet, för fabriksinspektörerna att göra sina berättigade föreskrifter gällande.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Wiklunds reservation.

Med friherre von Knorring förenade sig herr *Pantzarhielm*.

Herr vice talmannen Swartling: Herr talman, mine herrar! Man må ju icke förtänka lagutskottet, att det går försigtigt till väga vid behandlingen af ifrågasatta ändringar af lagen, utan man må tvärtom vara skyldig att hålla utskottet räkning därför, att det med största betänksamhet upptager dylika förslag, och i synnerhet gäller detta, om det rör positiva förändringar af allmän lag. Det förefaller mig emellertid, som om lagutskottet i detta fall har gått något för långt i sin försigtighet. En sådan speciallag som den nu ifrågavarande tillkommer ju icke på grund af gjorda erfarenheter, utan — såsom fallet var, när denna lag år 1889 stiftades — förnämligast med ledning af förhållandena i andra länder. Det ligger då — hvilket redan förut blifvit sagdt här — i sakens natur, att en sådan lag icke kan från första stund nå den fullständighet, som är önskvärd, utan nödvändigtvis bör emellanåt öfverses.

Enligt min uppfattning har här från motionärens sida påpekats af yrkesinspektörerna omförmälda fall af sådan beskaffenhet, att de borde kunna gifva anledning till att om möjligt söka åstadkomma sådana förändringar af lagen, att verkan af densamma blefve bättre.

Det förefaller mig underligt, att lagutskottet velat så bestämdt motsätta sig det nu föreliggande förslaget. Det är ju icke gifvet,

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)

att, därför att man begär, att Kongl. Maj:t skall verkställa en sådan utredning som den nu föreslagna, denna skall leda till något positivt resultat; det kan ju hända, att Kongl. Maj:t vid undersökningen finner det vara omöjligt att få till stånd några mera tillfredsställande bestämmelser i detta hänseende än dem, vi redan hafva. Men icke bör väl detta vara något hinder för oss att begära hos Kongl. Maj:t, att en dylik utredning måtte företagas; man kan ju tänka sig möjligheten utaf, att någonting skulle kunna vinnas genom en dylik utredning och att man skulle kunna komma till någonting bättre. Det är på grund häraf, som jag för min del, synnerligast som motionären nu tydligt och klart uttalat, att hans mening icke är att få till stånd en så i alla delar omfattande revision af lagen, som hans motion skulle kunna gifva anledning att antaga, gerna ställer mig på hans sida.

Jag ber att med anledning af de tvifvelsmål, som den ärade representanten från Skåne här uttalade angående möjligheten af att redan från maskinfabrikanternas sida få skyddsanordningar vidtagna å maskiner, få bekräfta hvad den ärade vermlandsrepresentanten här yttrade, nemligen att det är ganska vanligt, att arbetsmaskiner redan från första stund förses med dylika anordningar. Jag tror, att det otvifvelaktigt skulle i alla hänseenden vara bättre, om dessa anordningar vidtoges från fabrikanternas sida, ty till följd af den konkurrens, som eger rum maskinfabrikanterna emellan, måste hvar och en af dem sträfva att äfven härvidlag åstadkomma det bästa möjliga, hvilket ju skulle lända till gagn.

På grund af hvad jag här i korthet anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen. Jag vill tillägga, att jag gör detta med särskildt betonande af hvad motionären här själf förklarade, nemligen att han icke afser, att denna revision skall ega den stora innebörd, som af många talare tillagts densamma.

I detta anförande instämde herrar *Elowson*, *Jansson* i Krakerud och *Henricson*.

Herr Biesèrt: Jag ber att få säga ett par ord till svar på det, som herr Ivar Månsson här nyss yttrade om, att man icke kan införa bestämmelser om anbringandet af skyddsanordningar redan vid maskinernas tillverkning. Han nämnde som exempel separatorerna och undrade, hur man i fråga om dem skulle kunna åstadkomma skydd. Från den ståndpunkt, som han intager, var detta emellertid ett mycket olyckligt valdt exempel, ty efter min mening äro just de moderna separatorerna det mest lysande beviset för, att maskiner redan från början kunna förses med fullt tillfredsställande skyddsanordningar.

Herr Pehrson i Törnerud: Herr talman! Jag ber att endast få göra en liten erinran beträffande en detalj i det, som nu skulle

läggas till grund för en af kammaren beslutad skrivelse i detta ämne.

En af yrkesinspektörerna har år 1896, enligt hvad här i betänkandet omförmåles, framhållit som sin mening, att förbud borde bland annat utfärdas för kvinnor att sköta ångpanna eller verkställa smörjning vid transmissioner o. s. v. Lagutskottets ärade vice ordförande har för sin del i dag yttrat, att ett af de förnämsta skäl, hvarför han ville tillstyrka en skrivelse i frågan, vore just den omständigheten, att han önskade, att ett dylikt förbud för kvinnor delvise i lag bestämdt. Detta förde min tanke på vår åtminstone delvis svaga mejerihandtering, der det råder det förhållandet, att man i allmänhet icke har andra personer för att sköta ångpannor och verkställa smörjningar vid transmissioner, separatorer o. s. v. än just kvinnor. Jag är alldeles öfvertygad derom, att våra små andelsmejerier icke skola kunna i ekonomiskt afseende bära den ökade kostnad, som för dem skulle uppstå derigenom, att de äläggas att hålla t. ex. en skolad maskinist eller annan person, som skulle fordra en högre betalning för detta arbete.

Jag skulle nog kunna hafva åtskilligt annat att i frågan erinra, men det skulle blifva att till hufvudsakligaste del upprepa hvad af andra talare redan har framhållits, och jag skall därför inskränka mig till att uttala den förhoppningen, att, derest en sådan skrivelse skulle afgå till Kongl. Maj:t, som här ifrågasättes, Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, huruvida det kan vara skäl i att vid framläggande af förslag till förändringar af den nu ifrågavarande lagen äfven ett sådant förbud som det här ifrågavarande bör i lagen intagas. Jag tror, att ett sådant förbud skulle vara det värsta man kunde göra för vår mejerihandtering, ty i synnerhet de små mejerierna och andelsmejerierna skulle säkerligen icke kunna bära den ökade utgift, som deraf skulle följa, särskildt därför att dessa mejerier hittills och för närvarande arbeta under de mest tryckande ekonomiska förhållanden.

Herr David Bergström: Herr talman! Jag ber att, med anledning af den siste talarens yttrande, få fästa uppmärksamheten derpå, att vi nu icke gå till något afgörande beslut i denna fråga. Här gäller det ju blott ett spörsmål, hvilket, liksom hvarje annan genom en Riksdagens skrivelse till Kongl. Maj:ts initiativ öfverlemnad fråga, finge i detalj pröfvas och granskas vid den undersökning och utredning, som skulle komma att företagas.

För öfrigt ber jag att få fästa den ärade talarens uppmärksamhet på, att, i den mån mejerirörelsen kan anses såsom en binnäring till jordbruket, den icke faller under lagen om skydd mot yrkesfara.

Under sådana förhållanden lär det spörsmål, som han nu

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

*Om revision
af lagen ang.
skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

bragt å bane, åtminstone för närvarande icke befinnas vara af den vigt, som han velat tillmäta detsamma.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Herr talmannen gaf propositioner å de derunder framställda yrkanden; och fann herr talmannen yrkandet om bifall till motionen vara med öfvervägande ja besvaradt. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits yrkandet om bifall till utskottets hemställan uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å lagutskottets hemställan i dess förevarande utlåtande n:o 6, bifaller den af herr David Bergström i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utvisade 109 ja mot 93 nej; och hade alltså kammaren fattat beslut i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 8.

Efter föredragning vidare af konstitutionsutskottets utlåtande n:o 1, i anledning af väckt motion om tillägg till § 16 regeringsformen, begärdes ordet af motionären

Herr Styrländer, som yttrade: Herr talman, mine herrar! Då jag icke kan finna mig öfvertygad af de skäl, utskottet anfört för att afstyrka min motion, ber jag att få säga några ord i frågan.

Utskottet har rätt uppfattat syftet med min motion, som nemligen är, att inför domstol eller administrativ myndighet åtalad persons rätt att få begagna biträde skulle uttryckligen erkännas såsom en allmänt medborgerlig rättighet, och en bestämmelse derom i grundlagen införas. Utskottet har emellertid kommit till det resultat, att denna grundlagsändring eller, såsom jag skulle vilja kalla den, detta tillägg till grundlagen hvarken är behöfligt eller lämpligt.

Att detta tillägg är behöfligt, tror jag mig redan hafva påvisat i min motion, der det talas om de olika tolkningar, som gjort sig gällande, då man i administrativa mål begärt att få använda bi-

träde vid förekommande förhör och rättegångar. Jag har sålunda påvisat, att i ett af de södra jernvägsdistrikten en stationsinspektör, som stälts under tilltal för en förseelse, tillåtits begagna rättshjelp vid förhör inför distriktsförvaltningen. Men i ett annat distrikt längre norr ut har en konduktör, som åtalats för en förseelse, förvägrats att anlita sådan hjälp, ehuru hans biträde uttryckligen tillkännagaf, innan förhöret började, att den tilltalade skulle erkänna förseelsen, hvadan biträdets uppgift endast skulle inskränka sig till att försöka framhålla de förmildrande omständigheter, som kunde föreligga.

En annan anledning till att det är behöfligt att, såsom jag åsyftat, få in denna bestämmelse i grundlagen föreligger uti den omständigheten, att de mål, som behandlas af administrativa myndigheter, år från år växa betydligt och bli allt flera och flera. Och dessutom finnes ytterligare ett skäl, hvarför man kan säga, att det ifrån denna synpunkt är behöfligt att få till stånd en dylik grundlagsbestämmelse, och det är, att dessa mål af administrativa myndigheter behandlas efter förordningar, som tillkommit på administrativ väg, der sålunda Riksdagen icke haft ett ord med att säga om sättet för dylika åtals utförande.

Nu säger utskottet, att 16 § regeringsformen emellertid blott afser »att gifva ett allmänt uttalande om det rättsskydd, som den enskilde medborgaren bör vara tillförsäkrad». Jag frågar då: blir det något annat än ett allmänt uttalande af detta rättsskydd, om det i grundlagen fastslås den bestämmelsen, att hvarje svensk man eller qvinna, som tilltalats för någonting, är berättigad att själf skaffa sig hjälp vid svaromåls afgifvande? Jag anser, att detta icke är någon specialbestämmelse, utan att det är en allmän grundsats i fråga om det rättsskydd, som tillförsäkrats medborgarne, hvilken deri blifvit uttryckt. Det är därför jag velat få den införd i vår lagstiftning i form af ett grundlagsstadgande.

Nej, det är nog icke der, som skon klämmer. Orsaken är nog helt enkelt den, att man anser, att 16 § regeringsformen är så gammal, att man icke vill vidtaga någon ändring i densamma. Utskottet har erinrat om ett yttrande, som afgafs af konstitutionsutskottet, när en ledamot af presteståndet vid 1809 års riksdag försökte få bort denna paragraf. Men detta uttalande synes snarare kunna åberopas såsom skäl för bifall till min motion än såsom skäl för afslag å densamma. Jag skall be att få särskildt understryka några ord i detta utlåtande, som utskottet återgifvit, och hvilka synas mig så starkt tala för, att min motion bör bifallas. Det heter der: »Men Utskottet har trott, att en god lag ej föråldras, och att, om äfven den personliga säkerheten skulle under en välviljande Regent njutas ostörd, utan att vara genom Grundlagen befastad, skall Nationen dock känna sig mera trygg för en framtid, mera oberoende af växlande Grundsattser i styrelsen, då hon ser genom ett uttryckligt stadgande bevarade hvarje

individvs personliga rättigheter, dess lif, dess frihet och välfärd.» Nu kan man ju invända, att i den allmänna lagen ju redan finnas bestämmelser till skydd för, att en hvar eger rätt att anlita hjälp inför domstol. Ja, det är nog förhållandet, men i denna allmänna lag finnes ingen bestämmelse, som talar om, att man har rätt att anlita hjälp vid åtal inför administrativa myndigheter. Det finnes för närvarande ingenting bestämdt om en sådan rätt.

Nu säger utskottet, att det är så mycket olämpligare att införa denna bestämmelse i grundlagen, som så viktiga grundsatsar som om yttrandefrihet och församlingsfrihet icke finnas deri intagna. Ja, man kan ha olika åsikter derom, huruvida icke genom såväl tryckfrihetsförordningen som ock särskildt genom denna 16 §, der det talas om, att Konungen bör »ingens fred i dess hus störa eller störa låta», »utan skydda hvar och en vid en fri utöfning af sin religion», på sätt och vis åt svenska medborgare tillförsäkrats yttrande- och församlingsfrihet. Men äfven om så icke skulle vara, att genom denna paragraf åt svenska medborgare tillförsäkrats dessa rättigheter, lär det icke utgöra något skäl, hvarför man skulle motsätta sig införandet i grundlagen af en bestämmelse, sådan jag ifrågasatt, då man anser densamma vara alldeles nödvändig. Icke kan väl den omständigheten, att det saknas bestämmelser i vissa afseenden, vara något skäl, hvarför man skulle underlåta att införa bestämmelser i sådana fall, då man är öfverens om, att dylika bestämmelser borde finnas. Om nu den bevisning, som utskottet företett i detta hänseende, är af negativ art, så är det påståendet af ännu mera negativ art, att — såsom utskottet säger — till och med den allmänna rättsgrundsatsen, att ingen bör dömas ohörd, icke finnes intagen i våra grundlagar. Det är alldeles riktigt, att den icke fins der intagen. Men det är icke någon allmänt gällande grundsats, att i den allmänna rättskipningen i kriminella mål ingen får dömas ohörd. Jag skall hänvisa till 25 kap. 19 § i strafflagen, der det stadgas, att embets- eller tjänsteman, som »utan lof eller tillkännagifvet förfall sig från tjänstgöring afhållit och ej kunnat med kallelse träffas eller inställas», skall dömas, utan att han ens behöfver stämmas. Vidare kan jag hänvisa till 134 § i konkurslagen, der det stadgas, att bedräglig, oredlig eller vårdslös gäldenär i vissa fall kan dömas till ansvar utan att behöfva afgifva svaromål. Jag kan dessutom erinra om en hel mängd polismål vid åtskilliga polisdomstolar, der svaranden icke behöfver höras för att kunna dömas. Äfven kan jag återropa den allmänna lagen, der det så ofta talas om, att stämningar och mål kunna upptagas mot en person, om han bevisligen farit utrikes eller eljest håller sig undan. Det är sålunda icke någon i alla förekommande fall genomförd grundsats, att hvarje svarande skall höras, utan det finnes undantag från denna regel. Derför kunde bestämmelsen derom icke lämpligen införas i grundlagarne.

Nu säger utskottet, att det skulle vara en mycket betänklig

sak att genom mer eller mindre lyckligt affattade tillägg till § 16 regeringsformen rubba den grundtanke, som uppbär densamma. Den grundtanke, som uppbär 16 § regeringsformen, är naturligtvis att tillförsäkra den enskilde medborgaren rättsskydd gent emot landets regent. Men, å andra sidan, är det icke lika lämpligt, att i denna paragraf inrymmas ett stadgande derom, att åtalad skall få anlita hjälp vid rättegång, som att det här bestämmes, att Konungen skall låta »en hvar blifva dömd af den domstol, hvarunder han rätteligen hör och lyder»? Det kan till och med vara viktigare, att han får hjälp i rättegång, än att han dömes af behörig domstol.

§ 16 regeringsformen eger — såsom utskottet påpekat — sin motsvarighet i den gamla konungaeden; denna paragraf är sålunda afsedd att framhålla regentens pligter mot undersåtarna. Och det synes mig vara behöfligt, att, då allt flera och flera mål undandragas ifrån behandling vid de allmänna domstolarne och öfverlemnas till de administrativa myndigheterna, ett rämärke fastslås på den gränslinie, som skiljer den administrativa lagstiftningsrätten från den civilrättsliga, der Konung och Riksdag besluta gemensamt. Det synes mig vara nyttigt, att äfven i konstitutionelt styrda stater denna gränslinie är så skarpt uppdragen, så klar och skönjbar för alla som möjligt. Och ju tätare man kan få dessa råstenar på den gränslinien, desto bättre blir den synlig. Det är sålunda, synes det mig, alldeles på sin plats, att, då de administrativa målen växa allt mer och mer, då man lemnar åt de administrativa myndigheterna att afgöra en hel del mål rörande suspension på längre eller kortare tid, afsättning o. s. v., man klart och tydligt bör utmärka: inom dessa rämärken skall den administrativa lagstiftningen hålla sig, men derutöfver får den icke gå. Det gäller här en klass af individer och medborgare, som blifva allt talrikare i vårt land, det gäller innerst statens embets- och tjänstemän samt betjente, som ofta nog dömas af dessa administrativa myndigheter, dessa, om jag så må uttrycka mig, administrativa domstolar, och som kunna ådömas ganska stora straff. Det är, synes det mig, viktigt, att man äfven i dessa fall tillämpar de goda regler, som finnas uttalade i våra kärnfriska, kraftiga domaregler; och de ställa sig absolut på den ståndpunkten, att den åtalade lemnas så mycket hjälp som möjligt. De fordra sträng bevisning med hänsyn till den åtalade, de fordra, att, om han icke kan öfverbevisas om någon brottslighet, han frikännes enligt grundsatsen: hellre fria än fälla. Det gäller här många af vårt lands medborgare, som få arbeta och slita och släpa dag och natt, och jag tror, att man på dem kan tillämpa den vackra domaregeln, som jag skall be att få anföra och som jag skall sluta med: »den skall hafva båtnaden, som faran står.»

Jag ber, herr talman, att, fastän jag icke vunnit något understöd i konstitutionsutskottet, likväl få yrka bifall till motionen och afslag å utskottets hemställan.

Herr Johnsson i Bollnäs: Herr talman! Utskottet har uttalat några grundsatser, som jag för min del icke kan godkänna och som jag hoppas, att kammaren icke skall gilla. Utskottet har anført, att i olikhet med utländska lagstiftningar vår grundlag icke upptager några andra bestämmelser i fråga om medborgares rättigheter än dem, som äro anförda i 16 § regeringsformen, med undantag af bestämmelserna om tryckfriheten och om justitieombudsmannen. Och utskottet anser, att just detta förhållande, att närmare bestämmelser om de medborgerliga rättigheterna icke intagits i regeringsformen, är en fördel.

Jag har en alldeles motsatt uppfattning i detta afseende. Jag tror nemligen, att de medborgerliga rättigheterna böra vara mera specificerade, än de äro i 16 § regeringsformen. Denna 16 § uttalar endast grundsatser och hänvisar till de särskilda författningarnas innehåll. Men har man någon garanti för, att särskilda lagar och författningar komma att affattas i enlighet med dessa grundsatser?

Utskottet har anført, att 16 §, sådan den nu är affattad, har i äldre tid varit intagen i konungaeden eller konungaförsäkran och derifrån blifvit införd i grundlagen. Detta må vara riktigt; men derigenom har utskottet dock betydligt reducerat kraften och värdet af denna paragraf, såsom varande ett skydd för dessa medborgerliga rättigheter. Huru ofta hafva icke de medborgerliga rättigheterna blifvit i allra högsta grad kränkta såväl i äldre som i nyare tid? Huru många gånger t. ex. under den tid, då denna paragraf utgjorde konungaförsäkran, har det icke enligt hvad historien visar inträffat, att dessa rättigheter icke blifvit respekterade, hvilket delvis lärer kunna tillskrifvas paragrafens egenskap att uttala allmänna grundsatser med hänvisning till lagar och författningar, som varda stiftade. Och om vi hålla oss till förhållandena efter 1809, då den infördes i vår nuvarande regeringsform, var den männe tillräckligt stark att under t. ex 1830- och 1840-talen skydda de medborgare, som i religiösa frågor vågade hysa en annan uppfattning än den, som dekreterades af svenska statskyrkan? Jag tror icke det. Det visar sig sålunda nödvändigt, att vi i vår grundlag få de medborgerliga rättigheter, som vi alla erkänna, stadfästa, så att de vinna grundlags helgd. Det är i tider af i allmänhet lugna förhållanden, som man bör se till att befästa dessa medborgerliga rättigheter så, att de icke genom ett penndrag kunna tillintetgöras.

Motionären och utskottet hafva påpekat, att den grundsatsen, att ingen bör dömas ohörd, ej finnes intagen i vår grundlag. På samma sätt förhåller det sig med församlings- och yttrandefriheten. De kunna när som helst genom en ordningsstadga eller någon administrativ förordning tillintetgöras. Kan det vara riktigt att likgiltigt afvisa en ändring i dessa förhållanden? Nej, det synes mig, som vi alla i denna sak böra enigt arbeta för att i grund-

lagarne söka få bestämmelser införda, genom hvilka sådana missförhållanden kunna förebyggas.

Men jag kan detta oaktadt icke vara med om motionärens förslag att få införd någon särskild bestämmelse härom i § 16 regeringsformen. Denna 16 § är, kan man säga, en klenod i vår grundlag, då vi taga den, sådan den är afsedd att vara, nemligen en allmänt erkänd och uttalad grundsats. Denna karakter hos paragrafen skulle gå förlorad, om man deri skulle införa de detaljerade bestämmelser, som motionären önskar. Men vi böra ej lemna ur sigte att i en särskild paragraf få sammanförda alla de bestämmelser, som innefatta de medborgerliga rättigheter, som kunna anses vara af den vikt, att de böra inflyta i grundlagen. Och jag får säga, att det därför är med mycken förvåning, som jag funnit utskottet uttala sig för den åsigt, att bestämmelser rörande de medborgerliga rättigheterna icke böra vara intagna i grundlagen. Jag har trott, att vigten af grundlagsstadgande i berörda hänseende vore så allmän och till den grad rotfäst i hvarje svensk medborgares öfvertygelse, att, om fråga derom skulle väckas, åtminstone denna kammare skulle kunna vara med derom.

Det är för att förtaga intrycket af utskottets utlåtande i denna del, som jag begärt ordet, och jag hoppas, att kammaren — för att icke lägga hinder i vägen för ett förslag, som framdeles möjligen kan komma att väckas — icke skall godkänna utskottets motivering i den förevarande frågan.

Jag yrkar därför, herr talman, att kammaren med ogillande af utskottets motivering måtte bifalla utskottets hemställan.

Friherre Barnekow: Herr talman, mine herrar! Motionären började sitt anförande dermed, att han erkände, att utskottet rätt uppfattat syftet i hans motion, nemligen »att få inför domstol eller administrativ myndighet åtalad persons rätt att begagna biträde i rättegången uttryckligen erkänd såsom en allmän medborgerlig rättighet samt att få bestämmelser härom införda i grundlag».

Men detta har utskottet icke ansett hvarken behöfligt eller lämpligt. Utskottet har icke ansett lämpligt att intaga ett dylikt stadgande i 16 § regeringsformen. Der står nu intagen endast en allmän bestämmelse, att Konungen skall skydda sina undersåtars rätt, men några detaljerade bestämmelser äro der icke upptagna. Utskottet har därför ansett det olämpligt att nu inslå på någon princip om detaljerade bestämmelsers införande i denna paragraf. Utskottet har äfven ansett det obehöfligt därför, att det redan nu finnes bestämmelser om åtalad persons rätt att åtnjuta biträde inför domstol, ehuru det icke står i grundlagen. Derfor har utskottet ock ansett, att äfven en persons rätt, som är åtalad inför administrativ myndighet, skall kunna skyddas, utan att detta stad-

gande är infördt i grundlagen. Detta är anledningen, hvarför utskottet hemställt om afslag å motionen.

Dermed har emellertid utskottet ingalunda velat säga, att sådana bestämmelser icke kunna vara behöfliga. Derfor säger också utskottet i slutet af sin motivering: »Men om och på hvilket sätt lagstadganden af annan natur än grundlag skulle kunna gifvas af det uti motionen afsedda innehåll, är ett spørsmål, hvarå utskottet saknar befogenhet att inlåta sig.»

Här har en af utskottets ledamöter klandrat motiveringen. För min del gillar jag visst icke motiveringen i dess helhet. Men jag anser i alla fall, att så mycket är sagdt i motiveringen, att jag, på grund af hvad der är anfördt, skall anhålla om afslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Styrländer: Det är just i den punkten, konstitutionsutskottets och mina åsikter divergera, att jag anser, att denna bestämmelse om rätt för hvarje åtalad person att förskaffa sig hjälp i rättegången vid åtal inför dömande och förvaltande myndigheter icke skulle vara någon detaljbestämmelse, utan är en allmän grundsats lika vigtig som, om icke viktigare än den, som redan finnes fastslagen i 16 § regeringsformen, nemligen att hvar och en skall dömas af den domstol, hvarunder han rätteligen hör och lyder. Enligt min åsigt är den af mig föreslagna bestämmelsen en lika vigtig grundsats. Det är icke en detaljbestämmelse.

Men då jag icke har den ringaste utsigt att få min motion igenom, skall jag återtaga mitt yrkande i detta afseende och be att få förena mig med herr Johnsson i Bollnäs.

Det är sjelfva motiveringen, som det synes mig, att man icke kan vara med om. Huruvida denna rätt skall bestämmas genom grundlag eller genom civil lag, stiftad af Konung och Riksdag, det är ett spørsmål, som icke spelar någon roll för mig. Hufvudsaken är för mig att få rätten erkänd på ett eller annat sätt.

Då ingen, så vidt jag förstår, har opponerat sig mot denna grundsats om rätt för åtalad person att skaffa sig biträde i rättegången i brottmål såväl inför domstolar som hos administrativa myndigheter, har jag all anledning att vara tacksam för de välvilliga uttalanden, som kommit min motion till del, och jag ber att få förena mig i herr Johnssons i Bollnäs hemställan, att utskottets motivering måtte ogillas.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! Hvad sjelfva sakfrågan beträffar, sympatiserar jag lifligt med motionens grundtanke, nemligen att en tilltalad måtte, i den mån sådant befinnes med hans sanna intresse förenligt, i större omfattning än hittills och genom tydligare lagstadganden tillförsäkras rätten att använda sakkunnigt biträde inför domstol och inför förvaltande myndighet. Jag tror, att detta är en fråga, som förtjenar ett allvarligt begrundande.

Hvad åter formen angår, håller jag före, att motionären icke visat oss den rätta vägen, då han vill nå sitt mål genom en ny grundlagsbestämmelse.

Motionären och en ärad ledamot af konstitutionsutskottet ha uttryckt missnöje med hvad utskottet vid förslaget afstyrkande yttrat. Men jag tror, att de flesta skola erkänna, att utskottet, äfven om man ej i allo delar dess åskådning, likväl anfört goda och fullgiltiga skäl för att en sådan grundlagsbestämmelse som den här ifrågasatta hvarken är behöflig eller ens lämplig.

Den är icke behöflig, därför att 16 § regeringsformen, detta ärevördiga monument ifrån våra fäders dagar — den är, som bekant, en kvarleva af konungaeden i den gamla landslagen — i allmänna, men därför icke mindre kraftiga ordalag redan nu häfdar grundsatsen om rättsskydd för den enskilde.

Ett grundlagsstadgande af ifrågasatta art är vidare icke lämpligt af den anledningen, att det är af allt för speciel natur. Grundlagen uppdrager nemligen endast de stora allmänna gränslinierna, inom hvilka civillagen sedan har att gifva de mera detaljerade bestämmelserna, och här är endast fråga om en särskild art af rättsskydd. Rycker man in detta specialstadgande, försvagar man enligt min mening värdet af det allmänna medborgerliga rättsskydd, som gifves i 16 § regeringsformen. Det är så mycket annat, t. ex. yttrande- och församlingsfriheten, för att ej tala om rätten att icke dömas ohörd, som i så fall med lika stort och än större skäl borde specificeras.

Allt nog, jag förmenar, att det syfte, för hvilket motionären gjort sig till tolk, visserligen bör främjas, men på annan väg än den, han föreslagit. Och jag tror, att utskottet gifvit en god anvisning om den vägen, då det sagt, att ödylika bestämmelser såsom varande af straff- eller processrättslig natur tillhöra annat lagstiftningsområde än grundlagens.

Vill man nemligen i detta afseende gå i detalj, synes bästa medlet vara att genom civillagsbestämmelser, genom en lag, stiftad af Konung och Riksdag gemensamt, skydda ifrågavarande rätt.

Ehuru jag alltså, herr talman, till fulla behjertar syftet i motionen, måste jag, då jag anser detta syfte böra främjas på annat sätt än det af motionären anvisade, af formella skäl yrka bifall till utskottets afstyrkande hemställan.

Herr Boëthius: Herr talman! Inom konstitutionsutskottet har jag icke varit med om denna saks behandling, enär jag vid detta tillfälle hade ledighet från riksdagsgöromålen, men jag har icke varit i tillfälle att få detta antecknad i betänkandet. Det kan nu i stället tagas till protokollet.

Ehuru jag således icke bär något ansvar för detta betänkande, får jag dock säga, att jag för min del gillar detsamma.

Derom, att en sådan bestämmelse som den åsyftade icke bör

insättas i 16 § regeringsformen, torde säkerligen de allra fleste vara ense. Det skulle skämma denna klenod, såsom den med rätta blifvit kallad. Yrkandet derom är nu emellertid tillbakataget af motionären sjelf, och jag behöfver därför ej vidare yttra mig derom.

Men hvad som föranledde mig att yttra några ord var herr Johnssons anförande. Herr Johnsson var af den åsigten, att grundlagen borde innehålla speciella bestämmelser om alla de medborgerliga rättigheter, som böra finnas, och att man borde ogilla utskottets motivering därför, att utskottet förkastat detta. Det synes mig dock, mine herrar, vara en onödig åtgärd att förkasta motiveringen. Jag kan icke finna, att utskottet har bestämdt sagt, att en dylik specificering af medborgerliga rättigheter icke skulle kunna intagas i vår grundlag, liksom i andra länders. Hvad utskottet har sagt är endast, att denna sak har sina *betänkliga* sidor. Och det kan icke nekas. Ty gifver man sig in på en sådan specificering af medborgerliga rättigheter, kan det hända, att man glömmet af någon lika vigtig som de specificerade, och då framstår denna för det allmänna medvetandet såsom varande icke lika vigtig. Det har således sina betänkligheter att söka göra en dylik specificering, och det är detta, utskottet framhållit.

Gillar nu kammaren denna motivering, har kammaren icke dermed uttalat en förkastelsedom för alltid öfver ett sådant försök. Om herr Johnsson kan utarbete en ny paragraf, der alla sådana medborgerliga rättigheter äro upptagna och upptagna på ett verkligt tillfredsställande sätt, så anser jag, att denna kammare mycket väl kan gifva sitt bifall dertill, fastän kammaren nu godkänner denna motivering.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt proposition å de derunder gjorda yrkandena, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 17, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor.

Punkterna 1—6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Hvad utskottet tillstyrkt bifölls.

§ 10.

Statsutskottets utlåtande n:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar, hvilket utlåtande häruppå föredrogs, blef af kammaren godkänt.

§ 11.

Å föredragningslistan fans härefter upptaget statsutskottets utlåtande n:o 19, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring samt till bro- och hamnbyggnader m. m. Ang. statsbidrag till vägars anläggning m. m.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att bibehålla de nu gällande allmänna vilkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande af ofvan omförmälda statsbidrag samt kontrollen derå, att fastställda planer varda vid arbetenas utförande följda.

Deremot hade uti två inom Andra Kammaren väckta motioner, nemligen n:o 113 af herr *G. A. E. Kronlund* och n:o 64 af herr *J. Larsson* i Presstorp, ifrågasatts vissa ändringar i berörda vilkor, i hvad de afse anslaget till väganläggningar och vägförbättringar.

Herr *Kronlund* hade sålunda i motionen n:o 113 hemställt:

att Riksdagen ville i sammanhang med anvisandet af det utaf Kongl. Maj:t i nådiga propositionen om statsverkets tillstånd och behof begärda anslag för anläggning af nya och omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar, under bibehållande af öfriga för dylika anslag stadgade vilkor, medgifva Kongl. Maj:t rätt att utöfver det nu tillåtna anslaget af högst $\frac{2}{3}$ -delar af den beräknade kostnaden för arbeten af ifrågavarande art låta statsanslaget utgå till belopp af högst den beräknade kostnadens storlek, derest denna kostnad understiger den verkliga kostnaden, eller i annat fall med belopp, motsvarande denna senare kostnad, derest Kongl. Maj:t med hänsyn till i motionen angifna förhållande pröfvar ett dylikt högre anslag af trängande behof påkalladt,

samt att Riksdagen ville i samband härmed i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t tillika täcktes lemna nödiga föreskrifter till åstadkommande af en verksam och effektiv kontroll

Ang.
statsbidrag till
vägars an-
läggning m. m.
(Forts.)

öfver väghållningsdistriktens användning af erhållna statsbidrag uti ifrågavarande afseende.

Herr Larsson i Presstorp hade i sin förenämnda motion föreslagit, att Riksdagen måtte besluta en skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande,

dels i hvad mån andra föreskrifter än de nu gällande böra meddelas i fråga om villkoren för erhållande af bidrag till förbättring af landsvägar,

dels huruvida icke fördelningen af statsanslaget till väganläggningar kunde förändras till $\frac{4}{5}$ -delar och på grund deraf anslaget i sin helhet ökas.

Utskottet hemstälde,

a) att Riksdagen, med afslag å herr Kronlunds omförmälda motion i hvad den afser ändring i nedan angifna vilkor, må besluta, att i afseende å de af Riksdagen för år 1903 beviljade statsbidrag till väganläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader äfvensom upprensningar af åar och farleder skola gälla de allmänna vilkor och bestämmelser, hvilka finnas intagna i Riksdagens skrivelse den 15 mars 1899 (n:o 17);

b) att hvad i herr Kronlunds ofvannämnda motion i öfrigt föreslagits ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

c) att herr Larssons ifrågavarande motion icke heller må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets under punkten gjorda hemställan föredrogs, hvar efter ordet lemnades till:

Herr Larsson i Presstorp, som yttrade: Herr talman! Då statsutskottet enhälligt afstyrkt min motion, är det väl ej att hoppas, att den nu skall vinna kammarens bifall. Emellertid få vi väl litet hvar erkänna, att det nu ej är såsom sig borde med anslagen till vägbyggnaderna. Meningen är väl den, att staten skulle bidraga med $\frac{2}{3}$ af den verkliga kostnaden för vägbyggnaderna, men som det nu är stäldt, blir statsbidraget på en del ställen högre och på en del vida mindre än $\frac{2}{3}$ af den verkliga kostnaden.

I den trakt, jag representerar, uppgjordes under en lång tid kostnadsförslagen så orimligt låga, att det var rent omöjligt att bygga landsvägar för det priset. Emellertid fans det personer, som voro hågade att åtaga sig dessa vägbyggnader, och efter som det var fackmän, som uppgjort kostnadsförslagen, antog man, att man skulle kunna lita på dessa förslag, men för säkerhets skull lade man i allt fall till ett eller annat tusental kronor för eget

besvär. Resultatet blef emellertid i många fall, att man fick gå ifrån gård och grund för att få vägbyggnaden färdig, och i allt fall blef den ofta ej sådan, som den borde blifva. När man sedan såg, att detta ej vidare gick för sig, utan man måste tillgripa auktion, så befans, att kostnaderna för vägbyggnaderna fördubblades, ja, tredubblades, för att man skulle kunna gå i land med dem. Vägstyrelsen i vårt härad, säkerligen en bland de bästa i hela riket, kom då under fund med, att det icke gick an att fortsätta på detta vis, emedan kostnaderna blefvo allt för betungande för häradet och allt för mycket penningar måste upplånas. Då beslöts, att vi skulle försöka bygga vägarne sjelfva, och vi skaffade en person såsom arbetsledare — en vanlig arbetare, som förstod sig på ritningar och kunde göra afvägningar. Denna person fick sedan lega 30 à 40 man, allt efter som vägstycket var till, och sedan utfördes arbetet efter dagspenning. Resultatet häraf blef, att vägarne byggdes vida billigare än förut, men ehuru omkostnaderna sålunda på allt sätt reducerades, kommo vi dock aldrig ned till kostnadsförslaget, utan när vägen var färdig, måste häradet alltid betala mera, än det egentligen skolat.

Detta kan väl icke vara rätt. Kommunerna hafva ju åtagit sig vägbyggnaderna allenast under förutsättning, att de endast skulle betala $\frac{1}{3}$ af kostnaden och de två tredjedelarne gäldas af staten.

Jag tror nu, att det icke skulle vara omöjligt att för framtiden kunna åstadkomma en bättre kontroll än nu i detta fall. Jag ser, att statsutskottet i sin motivering har haft sympati för min motion, men att utskottet ansett, att kostnaderna skulle bli så orimligt höga, om vägarne byggdes af staten, liksom utskottet fruktat för kostnaderna för de många inspektörerna. Jag vill emellertid erinra, att vi redan nu hafva sådana inspektörer. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens tjänstemän inspektera vägarne icke en gång, utan flere gånger, och jag anser, att de icke skulle behöfva inspektera vägbyggnaderna flere gånger, om arbetet skedde efter räkning.

Hvad vidare beträffar besväret för vägstyrelserna att lemna in rapporter till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, så hafva de redan nu skyldighet att göra detta, och därför anser jag, att det med god vilja skulle kunna gå för sig att arrangera så, att kommunerna verkligen finge hvad de skulle hafva och icke, såsom nu sker, allenast en liten del deraf. Jag hoppas verkligen, att det icke skall behöfva gå så långt med vägbyggnadsfonden som med odlingslånefonden, hvilken man verkligen kunde önska sätta in i litanian och bedja, att för den bevara oss milde Herre Gud, ty sannerligen någon, som en gång fått del af den, önskar att å nyo få det.

Hvad vidare angår mitt förslag, att statens bidrag skulle höjas från $\frac{2}{3}$ till $\frac{4}{5}$ af kostnaden, skulle ju detta visserligen leda till större utgifter för staten, men ökningen skulle i allt fall icke bli så stor.

Ang.
statsbidrag till
vägares an-
läggning m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
vägars an-
läggning m. m.
(Forts.)

Hela beloppet gör ju endast 200,000 kronor, och på en så stor budget som vår skulle väl den ökade kostnaden i det stora hela föga inverka. Penningarne skulle för öfrigt ingalunda vara bortkastade för staten, ty genom förbättrade kommunikationer få egendomarne större värden, och då kommer också deras taxeringsvärde att ökas och högre skatt af dem inflyta till staten. Det blir således allenast en kretsgång, och staten får med ena handen igen hvad den gifvit ut med den andra.

Äfven om jag icke skulle få något vidare understöd för min motion, skall jag dock be att få yrka bifall till densamma och afslag å statsutskottets hemställan.

Herr Sjö: Herr talman! För min del ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan och afslag å de i ärendet väckta motionerna, och när jag det gör, skall jag be att få erinra derom, att Riksdagen under de två sist förflutna åren, 1900 och 1901, för vägförbättringar och väganläggningar anslagit 1 million kronor årligen. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen säger nu, att dessa anslag varit mycket anlitade, och detta oaktadt man af statsmedel icke lemnat mera än $\frac{2}{3}$ af den beräknade kostnaden för väganläggningarna. Nu föreslår af motionärerna herr Larsson icke blott, att staten skulle lemna $\frac{1}{3}$ af kostnaderna, utan äfven att staten skulle bestå ingenjörer samt leda och kontrollera dessa arbeten, samt herr Kronlund, att anslag af statsmedel skulle kunna lemnas antingen till belopp af högst den beräknade kostnadens storlek, derest denna understege den verkliga kostnaden, eller i annat fall till belopp, motsvarande denna senare kostnad. Hvilket förslag man än toge, skulle enligt mitt förmenande uppstå ofantligt stora kostnader för statsverket, och det nuvarande anslaget på 1 million kronor skulle med säkerhet icke räcka till, utan kostnaderna skulle säkerligen springa upp till några millioner kronor årligen.

Det vore enligt mitt förmenande ett mycket bekvämt sätt, om det kunde gå till, såsom här föreslagits, att staten skulle bidraga med hela kostnaden för väganläggningen eller vägförbättringen, och om jag finge tala för mitt eget eller mitt distrikts bästa, skulle jag nog vara med härom, ty för just det vägdistrikt, i hvars vägstyrelse jag är ordförande, förestår nu ett arbetsföretag, och det vore nog bra, om man kunde slippa ifrån alla enskilda utgifter från distriktets sida. Jag kan emellertid icke vara med om detta, ty följderna skulle, om staten nästan uteslutande bestode dessa kostnader, för visso blifva den, att de skulle komma att ställa sig synnerligen dyra, och man skulle komma att på vägstyrelserna och statens ingenjörer ställa mycket höga anspråk. Den enskilde individen kan i hvarje fall utföra ett arbete för billigare pris än staten, och så skulle det nog komma att bli äfven i detta fall.

När jag nu hyser denna åsigt, tror jag, att det blir bäst, om vi fortsätta på den väg, vi hittills beträdd, och det är därför jag

slutar som jag började eller med att yrka bifall till utskottets förslag.

Ang.
statsbidrag till
vägars an-
läggning m. m.
(Forts.)

Herr Kronlund: Herr talman, mine herrar! Jag har i min motion berört norrländska förhållanden, och mina siffror och min statistik visa sådana omständigheter, att jag tycker, att statsutskottet bort i någon mån ha funnit sig böra tillmötesgå de förslag jag framställt. Som herrarne torde veta, hafva under de sista 50 åren inom de norrländska länen byggts lika mycket vägar som i hela det öfriga Sverige, och af dessa hafva öfver 200 mil byggts de sista 10 åren för en kostnad, som är orimligt stor i förhållande till folkmängden, som icke ens utgör $\frac{1}{6}$ af hela Sveriges befolkning. Det statsbidrag, som herr Sjö tyckte vara tillräckligt, är kanske nog för de södra delarne af landet och motsvarar der den hjälp, som staten har afsett att gifva de väghållningsskyldige, nemligen $\frac{2}{3}$ af den verkliga kostnaden, men huru ställa sig förhållandena i Norrland? Jag har sökt inhemta upplysningar härom och i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen öfvertygat mig om förhållandena. Jag har dervid funnit, att der uppe i Norrland den verkliga kostnaden i allmänhet öfverstiger den beräknade i så hög grad, att der uppe i de norrländska väghållningsdistrikten de väghållningsskyldige i allmänhet af staten endast få hälften af den verkliga utgiften i stället för $\frac{2}{3}$. Långt ifrån således, att de norrländska väghållningsdistrikten få större hjälp än de mera lyckligt lottade invånarne längre söderut, få de tvärtom mindre, och jag försäkrar eder, mine herrar, att svårigheterna äro verkligen der uppe i Norrland så stora, att väghållningstungan och kostnaden därför på många ställen hota kommunerna med att rent af utarma dem. Vilja herrarne bevara en sjelfgande bondeklass der uppe, tror jag, att man bör försöka göra det icke endast genom en framsynt lagstiftning i den s. k. norrlandsfrågan, utan att man äfven bör stödja denna bondeklass med afseende på nu ifrågasvarande tunga, som på många ställen nu rent af hotar att aflyfta den sjelfgande befolkningen från hus och hem. Jag tycker, att blott en blick på de skrivelser, jag fått från kommunalnämndernas och vägstyrelsernas ordförande i de skilda distrikten, borde hafva öfvertygat herrarne om, att det är verkliga skäl jag åberopat.

Här säger en kommun, som heter Dorotea socken i Vesterbotten, att den beräknade kostnaden för en vägsträcka varit 102,000 kronor och den verkliga kostnaden 175,000 kronor. Den verkliga kostnaden har således öfverstigit den beräknade med 73,000 kronor. Och så slutar skrifvelsen:

»Då en fjellkommun som Dorotea måste under icke fullt tio år utbetala öfver 130,000 kronor för vägbyggnader och omkring 11,500 kronor årligen i väghåll in natura och vägskatt, så inses lätt, att krafterna ej kunna räcka.»

Ang.
statsbidrag till
vägars an-
läggning m. m.
(Forts.)

I skrifvelsen från en annan kommun, Lits socken i Jemtland, säges:

»Lits tingslags väghållningsdistrikt har på ett vägtal af allenast 35,599 fyrkar att underhålla öfver 20 mil allmänna vägar, hvilkas underhållskostnad af särskild nämnd är uppskattad till 49,477 kronor 20 öre.

Samma distrikt har dessutom nödgats för väganläggning inom Häggenås socken skuldsätta sig med närmare 100,000 kronor, der-till tioåriga amorteringslån tagits och hvarå årlig amortering och ränta uppgår till ej mindre än 13,000 kronor i rundt tal; till följd hvaraf debiteringen till vägkassan för 1898 utgick med 19,227 kronor 71 öre, för 1899 31,170 kronor 62 öre, för 1900 35,351 kronor 40 öre, för 1901 30,851 kronor 32 öre och för innevarande år 33,029 kronor 14 öre.

Här ifrågavarande vägomläggning inom Häggenås, med en längd af 20,940 kilometer, kostade i anläggning 115,434 kronor 76 öre, och erhöill distriktet för dess utförande i statsbidrag 59,800 kronor.»

Och jag skulle, derest jag icke visste, att jag tröttade herrarne, kunna upprepa dessa exempel i legio.

När nu så är förhållandet, så synes det mig, att om man gäfve Kongl. Maj:t en vidare ram och beviljade ett större bidrag, så skulle Kongl. Maj:t kunna hafva frihet att åt de kommuner, som verkligen visade sig vara i behof af detta ytterligare stöd, lemna ett större bidrag, än nu utgår.

Då det nu föreligger ett annat förslag af herr Larsson i Press-torp, så skall jag bedja att få förena mig med honom om det i hans motion framställda yrkandet om statsbidragets höjande till $\frac{4}{5}$ af den beräknade kostnaden.

Herr *Wallmark* instämde häruti.

Herr *Pehrson* i Törneryd: Herr talman! Den af motionä-rerna, som sist hade ordet, har anført såsom hufvudsakligt skäl för sitt förslag, att statens nuvarande bidrag till väganläggningar, $\frac{2}{3}$ af den beräknade kostnaden, synts honom vara för nått till-taget, särskildt med fästadt afseende på väganläggningar i Norr-land. Jag vill icke förmena den ärade motionären att hafva en sådan uppfattning. Men jag kan vara af en annan mening än han beträffande både nödvändigheten och nyttan utaf att höja statens ifrågavarande bidrag. Det är af ett visst och helt säkert ganska stort intresse, att staten icke bidrager med större andel, än att man har en säkerhet för att inga andra väganläggningar och väg-förbättringar komma till stånd än de, som äro af behofvet påkallade.

Huruvida nu så är förhållandet alltid, beträffande väganlägg-ningar i de norrländska länen, derom är jag icke fullt öfvertygad. Om man dömer efter motionärens omförmälände, vill det synas, som

skulle väganläggningarna i de norrländska länen alltför mycket forceras. Motionären säger här på ett ställe i sin motion:

»Byggandet af vägar inom dessa delar har under det sista årtiondet pågått med forcerad fart och ingalunda stått i proportion till befolkningens tillväxt och förmåga att bära utgifterna för dessa arbeten.»

Nu kan det väl vara berättigadt att framställa till motionären det spörsmålet, huruvida det kan vara för Norrland och den norrländska befolkningen nyttigt att åtaga sig utgifter för väganläggningar i större mån, än t. ex. befolkningens tillväxt och förmåga att bära dessa utgifter det medgifver.

Det är väl icke meningen, att man skall forcera vägbyggandet derhän, att man bygger, der det ännu icke finnes bruten och odlad bygd. Jag vet visserligen, att det gör sig två principer gällande vid vägbyggande. Jag har hört dem särskildt omnämnas vid jernvägsanläggningar. Den ena principen är att anlägga jernvägar för att bryta bygd; den andra är att bygga jernvägar, der bruten och odlad bygd redan finnes. Men jag tror icke, att det är rätta sättet att så forcera väganläggningarna i Norrland, att man fränser hvad motionären så riktigt framdragit om folkmängdens tillväxt och förmåga att bära sin andel af utgifterna för väganläggningarna.

När utgifterna för de vägbyggnadsskyldige för ifrågavarande ändamål icke äro mer än omkring $\frac{1}{3}$ af kostnaderna, tror jag det icke vara för mycket begärdt, att staten i denna de vägbyggnadsskyldiges andel har säkerhet för, att det förefinnes tillräckligt intresse hos de enskilde för vägfrågan, och att de dermed visat, att vägens byggande är nödvändigt. Tager man bort denna säkerhet, då fruktar jag, att staten får bidraga till anläggningar af vägar icke allenast i Norrland, utan äfven på andra ställen i vårt land, hvilka icke bort komma till utförande.

Beträffande kostnadsförslagen, som ju varit otillfredsställande för båda motionärerna, är jag ense med dem deruti, att de nog i allmänhet visat sig vara låga. Det är ju statens tjenstemän, som uppgöra dessa kostnadsförslag, och de lära icke hafva i sin hand mera än andra menniskor sådana förändrade prisförhållanden, som uppstå genom förändrade konjunkturer. Vid uppåtgående konjunkturer stiger ju priset både på arbetskraft och material. Det är naturligt. Om nu kostnadsförslag uppgjorts några år i förväg och man så under tiden går uppåtgående konjunkturer till mötes, skall kostnadsförslaget af sådan anledning som denna blifva mer eller mindre otillfredsställande. Men det verkar ju i alldeles motsatt riktning, derest nedåtgående konjunkturer göra sig gällande ifrån tiden, då kostnadsförslag uppgöres och till den tid, då arbetet utföres. Det ena får jemna ut det andra. I hvarje fall kan jag icke tycka, att det bör verka derhän, att, såsom herr Kronlund föreslagit, staten skulle bisträcka med hela kostnaden. I allmänhet bör man, såsom jag redan sökt framhålla, se till, att det förefinnes

Ang.
statsbidrag till
vägars an-
läggning m. m.
(Forts.)

Ang.
Statsbidrag till
vägares an-
läggning m. m.
(Forts.)

tillräckligt enskildt intresse, för att man icke skall bygga andra vägar än dem, som äro nödvändiga och af behovet påkallade. Tager man bort den andel, med hvilken de enskilde skola vara intresserade, och lägger hela kostnaden på staten, då fruktar jag, att de förhållanden skola inträda, som jag nyss antydde.

Beträffande den andre motionärens, herr Larsson i Presstorp, förslag om att staten skulle bidraga med $\frac{4}{5}$ i stället för med $\frac{2}{3}$ af den *verkliga* kostnaden, så torde framgå af hvad jag redan sagt, att det synes mig icke föreligga några skäl att höja statens andel utöfver $\frac{2}{3}$ af kostnaden. Men hvad jag finner ännu mera betänkligt i hans förslag, det är, att för att få uttrönt den verkliga kostnaden och således få bestämdt statens och vägbyggnadsskyldiges bidrag hvar för sig, skulle arbetet utföras *enligt räkning*. Ja, dyra äro vägarbetena nu, och Riksdagen anslår årligen en million kronor såsom bidrag till väganläggningar, men tro herrarne, att det sedan skulle räcka med 2 millioner? Jag vet det icke, men jag tror det knappast. Förslaget i denna del är emellertid af mycket allvarsam natur.

Med anledning af hvad under diskussionen framhållits emot motionärernas förslag torde kammaren finna, att tillräckliga skäl föreligga för bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Nordström i Höglunda: Jag skall bedja att få uttala mina sympatier för motionärernas förslag, ehuru jag icke kan gilla de bestämmelser, som motionärerna föreslagit. På grund af de betänkligheter, som den föregående talaren nyss yttrade, kan icke heller jag förorda bifall till motionerna.

Men i sammanhang med denna fråga vill jag bedja att få till protokollet antecknad ett förhållande, som jag anser vara till men för våra vägförbättringar. Såsom vi veta, fans det före den nya väglagens tillkomst tre slag af vägar, nemligen landsvägar, häradsvägar och socknevägar. Den nya väglagen åter talar endast om landsvägar och bygdevägar. I enlighet med denna nya lag har på sista tiden blifvit fastslaget, att anslag till väganläggningar eller vägförbättringar icke beviljas med mindre, än att väghållningsdistriktet förut förklarar sig vilja öfvertaga underhållet utaf den ifrågakomna vägen.

Så har t. ex. inom min valkrets en församling begärt anslag och har redan beviljats anslag såväl af staten som af landstinget till en vägförbättring. Men å sammanträde för de väghållningsskyldiges hörande inför häradsrätten visade det sig, att visserligen den kommun, förslaget närmast rörde, var lifligt intresserad af vägens intagande till allmänt underhåll, men att de andra kommunerna, som hade litet eller åtminstone mindre intresse för denna väg, uttalade sig mot förslaget. Följaktligen förföll frågan hvad den första instansen beträffar. Hade nu kommunen i fråga varit berättigad att åtaga sig ansvaret för det framtida underhållet af

en dylik väg utan väghållningsdistriktets betungande med den verkan, att statsanslag kunnat beviljas, hade vägförbättringen blifvit utförd till fromma för den ort, som nu lider af brist på ordentliga vägar.

Ang.
statsbidrag till
vägars an-
läggning m. m.
(Forts.)

Jag tror, att denna bestämmelse innebär ett fel, som borde rättas derhän, att, då en kommun utfärdar nöjaktig förbindelse för väghållningsbesvärets framtida utgörande, hinder icke må möta från statens sida för beviljande af anslag till anläggning eller förbättring af väg.

Jag har intet yrkande att göra, utan har blott velat begagna ett lämpligt tillfälle att få antecknadt till protokollet hvad jag nu yttrat.

Herr Kronlund: Jag ber att få med några ord bemöta herr Pehrsons i Törneryd yttrande. Det hufvudsakliga skälet, han anförde för att han icke vill tillmötesgå motionärerna, erkände han vara, att statsbidraget icke borde göras större, än som vore förenligt med säkerhet för staten, att inga andra vägar byggas än de, som äro nödiga och nyttiga. Ja, mine herrar! I torden nog väl veta orsaken till detta myckna vägbyggande i Norrland. Det har ingalunda sin rot i befolkningens egen önskan, utan har med oemotståndlig kraft framtvingat af den utveckling i alla möjliga afseenden, som särskildt de öfversta delarne af Norrland undergått de sista åren. Det är denna utveckling, som i många fall mot befolkningens önskan framtvingat dessa vägbyggnader. Jag undrar, om icke i de allra flesta fall Konungens befallningshafvande rent af måst ålägga de vägbyggnadsskyldige att bygga en del vägar, som varit ifrågasatta och som de icke velat bygga. Skulle de vägbyggnadsskyldige sjelfva fått välja emellan att bygga dessa stora vägsträckor, som blifvit ifrågasatta, eller att låta bli, tror jag med visshet, att alla, med afseende å de kostnader, som derå måste nedläggas, och särskildt med afseende på den kolossala framtida tunga, som väghållningsskyldigheten medför, skulle utan tvekan valt det senare. Och hvar byggas dessa vägar i Norrland? Jo, mine herrar, de byggas företrädesvis inom de norrländska skogsarterna, inom dessa fjellsocknar eller lappmarkssocknar, der skatteförmågan är liten eller ingen och der de enda skattdragande äro en handfull småbönder på sina fattiga jordbruk. Dessa få bära underhållet och dessa få bära byggnadsskyldigheten. Huru har det icke gått med en väg, som anlades i Norr- och Vesterbotten, den så kallade militärvägen? Den har visserligen byggts af staten, och detta var statens oafvisliga skyldighet, därför att den byggdes för militära ändamål, men hvem får underhålla den? Jo, just dessa fattiga lappmarkssocknar, som snart sagt icke kunna uppehålla sig sjelfva, få underhålla denna dyrbara väg. Så är det öfverallt i Norrland och så betungas de väghållningsskyldige der allt mera, till dess det blir omöjligt för dem att draga tungan. På den vägen äro vi inne,

Ang.
statsbidrag till
vägars an-
läggning m. m.
(Forts.)

och det är därför jag så lifligt önskade, att herrarne åtminstone behjertade det behof, som förefinnes der uppe, och som är alldeles oafvisligt.

Herr Biesèrt: Herr talman, mine herrar! Då jag läste igenom de två förevarande motionerna, kunde jag icke undgå att finna, att det föreligger en stor orättvisa i hvad skyldigheten att bygga väg beträffar mellan rikets olika delar, i det att på den tätare befolkade och mera välmående slättbygden vägdistriktet hafva jemförelsevis lätt att utgöra den tredjedel, som tillkommer dem, då deremot i glest befolkade bergs- och skogstrakter denna tredjedel mången gång är högst betungande.

Emellertid kan jag, fastän jag hyser en sådan åsigt, icke vara med om att yrka bifall till motionärernas förslag, utan måste för närvarande komma till samma resultat som utskottet gjort. Detta gör jag dock icke med fullt gillande af utskottets motivering. Det finnes en punkt i denna motivering, som jag särskildt fäst mig vid. Utskottet säger nemligen på sid. 7: »Teoretiskt måste det visserligen synas riktigast, om, såsom i herr Larssons motion förordats, statsbidraget i hvarje fall utginge med bestämd del af den *verkliga* kostnaden.» Det är detta uttalande, att det måhända vore teoretiskt riktigare, om så skedde, som jag fäst mig vid. Om man nu höjde statsbidraget från två tredjedelar till fyra femtedelar af den beräknade kostnaden, står dock orättvisan de särskilda landsdelarne emellan fortfarande kvar, och man skulle mycket väl kunna tänka sig, att det inträffade, som ock i Riksdagen framhållits, att i de delar af landet, som hafva lättare att bära sin del af kostnaden, skulle uppstå anspråk på vägbyggnader, som icke vore fullt motiverade.

Jag föreställer mig, att den tyngsta bördan vid en vägbyggnad är just sjelfva terrasseringen, åtminstone i bergs- och skogstrakter. I mycket kuperad terräng spelar terrasseringen en mycket mera betydande roll i förhållande till sjelfva grusningen och inköpet af nödig mark än i öfriga landsdelar, som hafva en mindre kuperad terräng. När jag tänker på dessa saker, förefaller det mig, som om — då det nu visat sig, att vid normal terräng kostnaden för terrasseringen i allmänhet motsvarar åtminstone statens bidrag eller två tredjedelar af den beräknade kostnaden och att kostnaden för jordinlösen och grusning uppgår till den öfriga tredjedelen — det riktigaste vore, att ifrågavarande bestämmelser ändrades derhän, att staten betalade den verkliga kostnaden för terrasseringen och de respektive vägdistriktet kostnaden för inlösen af mark och grusning.

Hvad grusningen beträffar, förefinnas nog olikheter i särskilda landsdelar, men jag tror, att i allmänhet dessa olikheter icke äro så stora, och hvad angår inlösen af mark, så är det visserligen sant, att det i tätare befolkade delar blir mindre jord att inlösa, men der är jorden också dyrare än i skogsbygder och bergstrakter, der det i allmänhet blir mera mark att inlösa.

Det föreligger dock, såsom herrarne veta, icke något förslag i den riktningen, och jag har därför intet yrkande att göra. Jag har endast velat meddela kammaren en tanke, som jag fått och som kanhända i framtiden kan komma till användning.

Ang.
statsbidrag till
vägars an-
läggning m. m.
(Forts.)

Herr Sjö: Det är nog riktigt, såsom den siste talaren sade, att det i utskottets motivering står, att teoretiskt sedt det visserligen måste synas riktigast, om, såsom herr Larsson i sin motion förordade, statsbidraget i hvarje fall utginge med bestämd del af den verkliga kostnaden, men der står också, att för tillämpningen häraf måste uppställas vissa förutsättningar, och om herr Biesert hade läst utlåtandet till slut, så hade han nog sett hvad som kan invändas mot genomförandet af ett sådant förslag, och det är, dels att det skulle blifva för dyrbara kontrollkostnader, om motionärens förslag tillämpades, och dels att saken kanske icke skulle handhåvas så väl, om statens ingenjörer skulle ingripa och staten skulle betala det hela.

Hvad vidare angår herr Kronlunds yttrande, att de kostnadsförslag, som äro uppgjorda för dessa väganläggningar, måhända äro bra låga, så kan jag icke neka till att jag också kommit under fund dermed. Men sköter man det klokt, går det vanligen något så när i hop, och om man utom den bestämda tredjedelen i ett eller annat fall skulle få betala något mera, så får man vidkännas det, ehuru det dock naturligtvis vore lyckligare, om man kunde göra upp förslaget så, att det icke blefve någon differens, utan ginge i hop såväl i fråga om statsbidraget som i fråga om hvad vägdistriktet skall betala.

Herr Kronlund är, tror jag, allt för mycket inspirerad af alla de uttalanden, som han infordrat inom sin valkrets, kommunalstämmor, uttalanden af den art t. ex., att det skulle vara lämpligt, att södra Sverige deltog i underhållet af vägarne i Norrland. Sådana uttalanden äro dock bra kraftiga och starka. Vill man, att staten skall bidraga med så stora belopp, som han vill, då tror jag, att man går för långt och att sådant icke gerna kan gå för sig. Det är också därför, som jag inom utskottet icke kunnat vara med om vare sig den ena eller den andra motionen.

Vidare anfördes icke. Herr talmannen framställde propositioner å de under öfverläggningen gjorda yrkanden; och biföll kammaren derved utskottets hemställan.

§ 12.

Härefter föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända statsutskottets nedannämnda utlåtanden:

n:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Stockholms stad af ett jordområde från länsmansbostället Brunna n:o 1 i Stockholms län;

n:o 21, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till staden Kalmar af visst, kungsladugården Skälby n:o 1 tillhörande område;

n:o 22, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af en under indragna hospitalshemmanen Bolsbyn n:is 1, 2 och 3 i Upsala län lydande lägenhet;

n:o 23, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse under eganderätt till Sorsele kommun af viss del utaf ett vid afvittringen inom Sorsele socken till kyrkostad afsatt område; samt

n:o 24, i anledning af Kongl. Maj:ts särskilda propositioner angående efterskänkande af kronans rätt till tre danaarf.

§ 13.

Bevillningsutskottets häruppå föredragna betänkande n:o 4, i anledning af väckt motion om ändring af 17 och 24 §§ i bevillningsförordningen, blef jemväl godkändt.

§ 14.

Lagutskottets utlåtande n:o 7, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående åstadkommande af förbättrade bestämmelser till skydd för omyndiges egendom, föredrogs häruppå, och begärdes dervid ordet af:

Herr Waldenström, som yttrade: Jag har begärt ordet icke för att göra något yrkande, ty det finner jag alldeles fåfängt, utan för att uttala ett beklagande af att största delen af utskottets motivering handlar om någonting, som icke på något sätt vidröres i de väckta motionerna, och likaledes för att beklaga, att lagutskottet, som dock ser, att någonting måste göras, satt sig emot ett förslag att till Kongl. Maj:t hemställa att taga den viktiga frågan i hela dess vidd i öfvervägande samt inskränkt Kongl. Maj:ts befogenhet i detta afseende till den minst viktiga sidan af saken.

Herr talman, jag har, såsom jag sade, intet yrkande att göra.

Herr Sjö: Ja, att någonting bör göras i den föreliggande frågan, det tror jag, att vi alla böra vara ense om. Så som det nu är, är det icke så bra stäldt. Men att man skall gå till väga på sådant sätt, som utskottet här föreslagit, det hade jag ändå icke trott, nemligen att man skulle förbättra tillsynen och vården om omyndiges medel på det sätt, som utskottet här föreslagit.

»Utskottet anser sig därför såsom en åtgärd att förebygga dylikt — d. v. s. falsarier — böra ifrågasätta, huruvida ej, i likhet med hvad på andra områden, exempelvis sparbanksväsendet, eger

rum, kunde tillsättas särskilda inspektörer med uppdrag att hvar inom sitt distrikt utöfva tillsyn å förmyndareförvaltningen och efterse, att gode männen så som sig bör fullgöra sitt granskningsuppdrag». Och så fortsätter utskottet, att genom en sådan åtgärd skulle man vinna det åsyftade målet.

För min egen del tror jag ingalunda det, ty hvad inspektionen angår, måste den blifva helt annorlunda än en sparbanksinspektion. Vid densamma har ju inspektören, om jag så får kalla honom, att öfva tillsyn ej allenast öfver de lånehandlingar, å hvilka erhållna lån grunda sig, utan äfven öfver räkenskapsföringen och förvaltningen i sin helhet, eller det ena med det andra. Vid den nu ifrågasatta inspektionen skulle, efter hvad som angifvits i utskottsbetänkandet, inspektören icke göra annat än besöka gode männen för granskning af förmynderskapsräkningarna och efterse, huruvida det finnes säkerhet för de omyndiges medel. Om en god man icke har andra uppgifter att lemna inspektören, än t. ex. jag har — jag har nemligen under en lång följd af år varit god man för granskning af förmynderskapsräkningar, och jag gör icke några andra anteckningar än nummer å förmynderskapet, förmyndarens namn och bostad, den omyndiges namn och bostad, behållningen den 31 sistlidne december året före räkningens granskning, hemmanstalet, om den omyndige eger sådant, taxeringsvärdet å hemmanet äfvensom eventuella skulder å detsamma — hvad blir inspektören för klok på detta? Hvad säkerheten angår, känner jag personerna i fråga, förmyndarne, inom kommunen, så att jag något så när vet, hvilka de äro. Om, som sagdt, inspektören icke hade andra uppgifter att tillgå än dem, jag nyss nämnde, skulle inspektören, huru noggrann han än är, ändå icke kunna hindra, att en omyndig förlorade hela eller en del af sitt arf.

Jag erfor just i dagarne genom bref från en bekant, att en omyndig hade mistat hela sitt arf. Förhållandet var det, att en stor affärsman för några år sedan dog, efterlemnande hustru och sex barn. Innan han afled, hade han uttalat sin önskan, att en välbergad landtbrukare skulle blifva hans barns förmyndare. Detta skedde också. Mannen i fråga var då en solid och dugtig karl; och han redovisade, i mån hans myndlingar blefvo myndiga, det dem tillkommande arfvet. Men för 3 å 4 år sedan reste det sista barnet af kullen, hvilket då ej uppnått myndig ålder, till utlandet, icke medförande annat än respengar och något till täring under resan. Förlidit år lagade han genom befullmäktigadt ombud, att han erhöll en af förmyndaren accepterad vaxel å sitt arf. Detta var icke obetydligt. När han nu på nyåret kom öfver till Sverige och ville hafva sina pengar, fick han det svaret af förmyndaren, att han inställt sina betalningar, enär han gjort förluster på sågverksrörelse och skogsaffärer. Ja, så stod det till för honom.

Hade det nu funnits ett lagstadgande just i den förordning, som handlar om förmyndareredovisning och handhavande af omynd-

diges medel, att förmyndare vore skyldig att skilja omyndigs medel från sina egna samt för dessa medel skaffa goda obligationer eller inteckningar eller deponera penningarne i en bank, hvars reglemente blifvit af Kongl. Maj:t eller Konungens befallningshafvande fastställt, samt hade vidare dessa säkerhetshandlingar sedermera blifvit öfverlemnade till vederbörande god man för granskning af förmynderskapsräkningar, som gjort anteckning derom ej allenast å sin förteckning, utan äfven å säkerhetshandlingarna, tror jag verkligen derigenom icke så litet skulle hafva vunnits.

Jag har vid detta tillfälle endast velat uttala min mening i frågan. För öfrigt säger jag såsom den föregående talaren, att jag icke har stora förhoppningar om frågans framgång.

Jag har icke något yrkande att göra.

Herr Jansson i Djursåtra: Jag har visserligen inom lagutskottet deltagit i den första behandlingen af detta ärende, men jag har icke varit närvarande vid justeringen af betänkandet, och vill jag därför gifva till känna, att jag för min del icke kan vara med om den motivering, som utskottet afgifvit, i synnerhet i hvad den afser de föreslagna inspektörerna. Anställande af sådana kan jag icke vara med om att tillstyrka. Deremot anser jag, att det skulle kunna bidraga till en verksammare kontroll, om det bestämdes, att gode männen för granskning af förmynderskapsräkningarna finge samma ansvar i utöfningen af sitt uppdrag, som t. ex. revisorer hafva enligt bolagslagen och lagen för registrerade föreningar, nemligen det ansvar, att, om gode mannen af försummelse eller grof vårdslöshet brister i fullgörande af sina pligter, han bör vara underkastad ansvar för denna underlåtenhet eller vårdslöshet. Jag tror för min del, att, om en sådan ansvarspligt infördes för gode männen, detta skulle väsentligt bidraga att öka kontrollen öfver förmynderskapsförvaltningen.

Ehuru jag kan gilla det slut, hvartill utskottet kommit, kan jag, som sagdt, icke vara med om motiveringen, för så vidt deri föreslagits införande af inspektion.

Vidare anfördes ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 15.

Lagutskottets härefter föredragna utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående skärpt straffpåföljd för underlåtenhet att biträda med släckning af skogseld, blef af kammaren godkändt.

§ 16.

Å föredragningslistan fans slutligen uppfördt Riksdagens kansli-deputerades memorial n:o 2, i anledning af väckt fråga om än-

dring af stafningssättet uti det s. k. riksdagstrycket; hvilket memorial nu af herr talmannen anmäldes.

Dervid yttrade:

Herr Hammarlund: Herr talman! Jag hade väntat, att den, som framställt denna fråga, eller åtminstone reservanten här skulle tagit till orda i frågan. Då så emellertid icke skett, dristar jag begära ordet, för att saken i alla fall må hållas vid lif och för att det icke må sägas, att alla äro ense derom, att det i fråga om riksdagstryckets stafning är väl bestäldt, som det nu är.

Man hade kunnat vänta, att redan för länge sedan en reform i Riksdagens stafsätt hade blifvit genomförd. Det är 13 år, sedan Kongl. Maj:t sjelf anbefalde, att i rikets allmänna läroanstalter skulle vid stafningen följas Svenska akademiens ordlista, sjette upplagan. Sedan dess har uppväxt ett helt slägte, som nu snart är moget att taga plats här i kammaren. Och då de komma hit, finna de, att ett antiqveradt stafsätt — det, som användes på 1870-talet — ännu följes i Riksdagens handlingar.

Såsom stöd härför åberopa kanslideputerade, att Kongl. Maj:t icke sjelf följer det stafsätt, som Kongl. Maj:t har föreskriivit. Ja, detta är sant, och det är ju ett ganska egendomligt förhållande, att så sker. Om en skolpojke stafvar så, som Kongl. Maj:t gör i sina propositioner till Riksdagen, får han »bock» i marginalen, men Kongl. Maj:t sjelf kan naturligtvis stafva huru han behagar utan att bry sig om de föreskrifter, han utfärdar för andra. Och Riksdagen, ja, den följer troget Kongl. Maj:t. Något annat kan, säga kanslideputerade, icke komma i fråga, ty det skulle medföra afsevärda olägenheter. Det bör nemligen vara en viss enhet i förevarande hänseende uti riksdagstrycket, så att samma stafsätt öfverallt användes.

Den, som läser detta memorial, får den föreställningen, att det verkligen är så, att det öfverallt stafvas på samma sätt i riksdagstrycket. Jag har emellertid roat mig med att bläddra igenom riksdagstrycket för förra året, och jag har dervid funnit, att det alldeles icke är på det viset, utan att stafningen är högst varierande. I justitieombudsmannens berättelse följes väsentligen det stafsätt, som användes i skolorna, och i en hel del komitébetänkanden förekommer också ett mera modernt stafsätt än det antiqverade, hvarom numera Riksdag och Kongl. Maj:t snart stå alldeles ensamma.

Så förhåller det sig med »enheten» i riksdagstryckets stafning.

Lika illa underrättade äro kanslideputerade i fråga om en annan befarad olägenhet. De mena nemligen, att om Riksdagen stafvar annorlunda än Kongl. Maj:t, så skulle detta vålla, att tryckningen komme att försenas, enär en hel del tryck kvarstår uppsatt och användes i utskottsbetänkandena, dock

med förändring från direkt form till indirekt. Emellertid äro de ändringar, som i sådant afseende skulle behöfva vidtagas beträffande stafningen, enligt hvad jag kunnat finna, icke värst afskräckande för en van korrekturläsare. Vi hafva i dag, bland andra inkomna ärenden, emottagit statsutskottets utlåtande angående sjunde hufvudtiteln, och jag har nyss bläddrat deruti för att efterse, huru många förändringar, som skulle behöfva verkställas, derest en förändring af stafningssättet blefve genomförd, och jag har kommit till det resultat, att på första sidan skulle icke en enda bokstaf behöfva ändras. På andra sidan skulle 24 bokstäver behöfva ändras, på tredje 12, på fjerde 17, på femte 8, på sjette 5 o. s. v. Detta skulle ju icke förorsaka någon ombrytning, ty det gäller ju endast att ändra bokstäver; deremot medför förändringen från direkt till indirekt form stora svårigheter, ty det föranleder ombrytning af rader. Då korrekturläsning i alla fall måste ske, betyda bokstafsändringarna föga.

Vidare säga kanslideputerade, att för den händelse den föreslagna reformen komme att genomföras, skulle stafningssättet i de från kamrarnes och utskottens kanslier utgående manuskript ändras. Nej, mine herrar, det förhåller sig så, att i de omnämnda manuskripten förekomma redan nu alla möjliga stafsätt, åtminstone i motioner och utlåtanden från tillfälliga utskott. Men icke ändras stafsättet af någon tjänsteman. Tryckerierna äro helt enkelt ålagda att följa en gammal ordbok, hurudant stafsättet än är i manuskriptet. Om jag skrifer »kår», så stafvas det på tryckeriet »corps» — åtminstone skedde så för ett par år sedan — och skrifer jag »afsikt», så slå de upp en gammal ordlista, som förr begagnades, och finna, att det bör sättas »afsigt». Och om sätterne och tryckeriernas korrekturläsare glömma sig och följa det nu vanliga stafsättet, så blir det i sista hand Riksdagens tryckeriafdelning, som får se upp, att dylika villolärer icke vinna insteg.

Slutligen anföra kanslideputerade, att af en förändring uti det nuvarande stafningssättet skulle jemväl för tryckeriafdelningen följa svårigheter. Men dessa äro nog icke större, än att tjänstemännen på denna afdelning kunna lära sig ett förändradt stafningssätt på åtta dagar. Svårigheterna äro i allt fall icke jemförliga med dem, som uppstå för sätterne och tryckeriernas korrekturläsare, derigenom att de äro tvungna att använda ett stafningssätt, som för länge sedan är afskaffadt. I hvarje tvifvelaktigt fall måste de slå upp en gammal ordlista och se efter, huru man förr i tiden stafvade det ordet.

Man kunde väntat, att kanslideputerade eller Riksdagens tryckeriafdelning utan någon påstötning sökt följa med tiden, ja, att äfven Kongl. Maj:t sökte göra det i fråga om riksdagstryckets stafning. Då så icke skett, finnes näppeligen annat att göra för ändrings vinnande än att taga upp saken genom en motion, i hvilken föreslås, dels att Riksdagen i skrivelse till Kongl. Maj:t

hemställer om införandet af ett något tidsenligare stafnings sätt än det föråldrade, som för närvarande användes i handlingar, som från Kongl. Maj:t öfverlemnas till Riksdagen, dels att kanslideputerade anmodas tillse, att ett likaledes något tidsenligare stafnings sätt användes uti Riksdagens egna, tryckta handlingar.

Som emellertid ett sådant förslag nu icke föreligger, har jag icke något yrkande att framställa.

Herr Lindgren i Oskarshamn: Herr talman! Med anledning deraf, att den siste ärade talaren vände sig mot reservanten, skall jag anhålla att få yttra några ord.

Såsom herrarne funnit, har jag icke varit af samma åsigt som pluraliteten inom kanslideputerade; utan jag har uti en afgifven reservation uttalat min särskilda mening. Emellertid har jag icke haft för afsigt att framställa något yrkande, och detta af den anledning, att jag anser, att det sätt, hvarpå frågan blifvit väckt, och det beslut, hvartill kanslideputerade vid dess behandling kommit, lägger hinder i vägen att för närvarande uppnå något resultat i den åsyftade riktningen, hvartill kommer, att Första Kammaren redan lagt memorialet till handlingarna. Vill man, att den ifrågasatta reformen skall genomföras, då synes det mig, att ett förnyadt förslag bör framställas, ehuru då i en annan form, nemligen genom en i vanlig ordning väckt motion; och då anledning icke torde saknas antaga, att så kommer att ske, skall jag, som sagdt, icke göra något yrkande.

Herr Lothigius: Ehuru den förste ärade talaren icke gjorde något yrkande, skall jag anhålla att få yttra några ord.

Såsom herrarne finna af kanslideputerades memorial, hafva vi icke stält oss afvisande mot den ifrågasatta reformen, utan tvärtom förklarar, att en sådan kunde vara önskvärd; vi hafva likväl ansett oss skyldiga att för Riksdagen framhålla de olägenheter, som åtminstone till en början kunde blifva en följd deraf.

Vi hafva väl ansett det önskvärdt, att likformighet beträffande stafningssättet blefve rådande i hela riksdagstrycket, d. v. s. såväl i de handlingar, hvilka tryckas genom tryckeriafdelnings försorg, som i dem, hvilka färdigtryckta inkomma till Riksdagen från Kongl. Maj:t och från komitéer m. m., men vi hafva dock dervid icke fäst någon afgörande vikt, utan såsom hufvudsakligt skäl för det slut, hvartill vi kommit, framhållit de praktiska olägenheter, som skulle uppstå genom en förändring i stafningssättet, nemligen ett försenande af tryckningen utaf utskottsbetänkanden och andra riksdagshandlingar.

Nu har visserligen den förste ärade talaren sökt bevisa, att något dylikt försenande icke behöfver ega rum. För min del kan jag icke tillmäta mig någon sakkunskap på detta område, men jag vill meddela, att kanslideputerade hafva beträffande en fråga sådan

som denna icke uraktlåtitt att inhemta yttrande från och att rådgöra med föreståndaren för Riksdagens tryckeriafdelning, som under många år tjenstgjort i denna egenskap och således eger en rik erfarenhet i fråga om den tid, som erfordras för tryckning af handlingar, och på hans yttrande hafva kanslideputerade grundat sitt uttalande.

Det antyddes äfven af den förste talaren, att det stafningssätt, som nu användes, skulle vara alldeles föråldradt. Ja, derom kunna meningarna vara delade. I allt väsentligt öfverensstämmer det med fjerde upplagan af Svenska akademis ordlista, hvilken trycktes år 1880. Det har naturligen varit nödvändigt för kanslideputerade att gifva tryckeriafdelningen order att iakttaga ett något så när likformigt stafningssätt uti riksdagshandlingarna. Såväl uti utlåtanden från de olika utskotten som framför allt uti motionerna får man se de mest olika stafningssätt använda, och skulle dessa handlingar ordagrant aftryckas, komme riksdagstrycket i dessa delar att te sig rätt besynnerligt. Kanslideputerade hafva därför ansett sig ega befogenhet att draga försorg derom, att stafningssättet, så vidt möjligt, blefve likformigt.

För min del skulle jag icke fästa synnerligt stort afseende vid någondera af de betänkligheter, som blifvit framställda, utan skulle, om jag ansett det fullt formenligt, icke varit obenägen att göra något slags hemställan till Riksdagen. Det gälde då att tillse, hvar en sådan föreskrift, som här af herr Waldenström blifvit muntligen föreslagen, skulle inpassas, derest den blefve af Riksdagen besluten; och det föreföll mig klart, att den icke kunde inpassas på annat ställe än i de reglementariska föreskrifterna för Riksdagen. Då jag nu tillser, huru dessa år 1868 tillkommit, finner jag, att Riksdagen antagit dem efter utlåtande af tillfälliga utskott i hvardera kammaren. Någon ändring i eller något tillägg till dem har mig veterligen icke förekommit mer än en gång, nemligen 1888. Då åstadkoms en ändring på det sätt, att i Första Kammaren väcktes motion om en ny paragraf; och efter tillstyrkande af tillfälligt utskott i Första Kammaren, antogs förslaget der och gick i vanlig ordning hit. Då det här föredrogs, framhöll dåvarande vice talmannen, att förslaget vore så enkelt och tillika så nyttigt, att kammaren kunde utan remiss till utskott biträda detsamma, hvilket kammaren också gjorde.

Vill man söka få ett beslut af Riksdagen till stånd i förevarande ämne, synes mig således rätta vägen vara, att motion väckes, som får remitteras till tillfälligt utskott och derefter behandlas i vanlig ordning.

Något annat yrkande, än att memorialet må läggas till handlingarna, har jag naturligtvis icke att framställa.

Herr Hammarlund: Med den ståndpunkt, som numera kanslideputerade intagit i denna fråga, är det nog så, att det icke finnes

någon annan utväg för en reform än att föra saken fram genom en motion. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att förr i tiden kunde ändringar ske i riksdagstryckets stafning utan att Riksdagen själf härom beslöt. Så vidt jag vet, har Riksdagen aldrig någonsin lagt sig i denna angelägenhet. Under tidernas lopp hafva dock en hel hop förändringar skett. Om vi läsa riksdagshandlingarna från 1810-talet, icke äro de stafvade på samma sätt som riksdagstrycket nu? Och på 1850-talet stafvades i riksdagstrycket annorlunda än 1870. Saken är den, att riksdagstrycket har följt med den utveckling, som egt rum på detta område, så att det använt samma stafsätt, som vid hvarje tidpunkt varit den gällande. Det är nemligen i fråga om stafningen liksom på alla andra områden så, att intet stillastående, utan ett stadigt fortskridande eger rum.

Men nu har man kört fast på det skär, som heter fjerde upplagan af svenska akademiens ordlista, hvilken utkom 1880. Sedan dess hafva utkommit femte, sjette och sjunde upplagorna, och både i sjette och sjunde upplagan äro högst väsentliga ändringar vidtagna af svenska akademien. Och allmänheten har följt efter, men i riksdagstrycket använder man allt fortfarande ett betydligt antiqveradt stafsätt, som snart ingen annan vill kännas vid och som vållar besvärligheter på tryckerier och hos den läsande allmänheten.

Det är denna ståndpunkt, som jag funnit så märklig. Ty om tryckeriafdelningen velat något följa med tidsutvecklingen, hade vi aldrig behöft draga fram och diskutera denna ganska enkla sak. Kongl. Maj:t har anbefalt ett visserligen icke modernt stafsätt, men ett, som icke är fullt så antiqveradt som det, hvilket finnes i Riksdagens tryck. Under tiden står emellertid riksdagstrycket allt jemt på samma gamla punkt.

Saken är, som sagdt, förfärligt enkel: om vederbörande gjorde sin skyldighet, behöfde vi icke tala om den. Sjelfklart borde det väl vara så vid hvarje tidpunkt, att så, som svenska språket i allmänhet stafvas vid ifrågavarande tidpunkt af språkmännen, af författare o. s. v., så skulle också Riksdagen skriva i sitt tryck, och detta nu liksom förr utan att för hvarje gång Riksdagen behöfde besluta om ändring i stafsättet.

Herr Eklund i Stockholm: Gent emot kanslideputerades uppfattning, att en förändring af stafningsättet skulle föranleda ett försenande af tryckningsarbetet, har jag den uppfattningen, att i stället de nuvarande förhållandena försena arbetet på tryckerierna. Jag har i det fallet någon erfarenhet, därför att jag under en följd af år utfört äfven riksdagstryck. Och jag vet, att om man får en ny sättare till detta arbete, måste man använda en hel timme för att instruera honom i Riksdagens stafsätt; och äfven om man sökt göra denna instruktion så tydlig och klar som möj-

ligt, blir ändå icke hans arbete fullt korrekt, utan måste underkastas en särskild granskning, ty tryckeriafdelningen tycker icke om, att man kommer med ett stafsätt, som icke öfverensstämmer med dess. Tryckerierna måste därför hafva en särskild ordlista, som kallas Riksdagens ordlista, och dit man får hänvisa sättaren för att se, huru han skall stafva.

Min uppfattning är således den, att de nuvarande förhållandena i mycket hög grad försena tryckeriarbetet. Man kan knappt till riksdagstrycket använda annat än en van sättare. Får man således ett arbete, som det är mycket brådt med, så är det en stor svårighet att hinna det färdigt, då icke till riksdagstrycket kan användas hvilken arbetare som helst på grund af stafsättet. Jag tror, att en öfvergång till ett mera modernt stafsätt skulle i hög grad bidra till att göra arbetet lättare och få det snabbare utfördt.

Herr Waldenström: Herr talman! Jag hade icke tänkt begära ordet i denna fråga, efter som kanslideputerade endast gjort en anmälan och jag är sinnad att väcka en motion i ämnet. Men då det nu blifvit diskussion, vill jag påpeka för herrarne, att efter Kongl. Maj:ts nådiga förordning af 1889 får hvarken i småskolor, folkskolor, allmänna läroverk eller seminarier användas någon läsebok, som är annorlunda stafvad, än Kongl. Maj:t i samma nådiga förordning föreskrifvit. Det är således enligt denna förordning förbjudet att i skolorna läsa riksdagshandlingar; och det kunde väl i alla fall vara ganska uppbyggligt för ungdomen.

Vidare anfördes ej. Memorialet lades till handlingarna.

§ 17.

Efter hemställan af herr talmannen, som förmådde sig hafva om tiden för valen samrådt med Första Kammarens talman, beslöt kammaren att onsdagen den 26 februari anställa val af tjugufyra valmän för utseende af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jemte suppleanter för fullmäktige äfvensom af sex suppleanter för dessa valmän.

§ 18.

Afgåfvos följande nya motioner, nemligen af:

herr *E. A. Smith*, n:o 164, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående en inkomstskatt för år 1903; och

herr *G. Olofsson* i Åvik, n:o 165, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar af rättegångsbalken m. m.

Dessa motioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *A. Göransson* under 9 dagar, från och med den 20 februari; och!

herr *E. Nilsson* i Kattleberg under 8 dagar, från och med den 22 februari.

§ 20.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

n:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet; och

n:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa till kronoparken Tönnersjöheden i Hallands län hörande inegoområden; samt

lagutskottets utlåtanden:

n:o 10, i anledning af väckt motion angående införande i konkurslagen af viss bestämmelse rörande förvaltningen af konkursgäldenärs egendom; och

n:o 11, i anledning af väckt motion om förklaring af 7 kap. 3 § strafflagen.

§ 21.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,22 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.